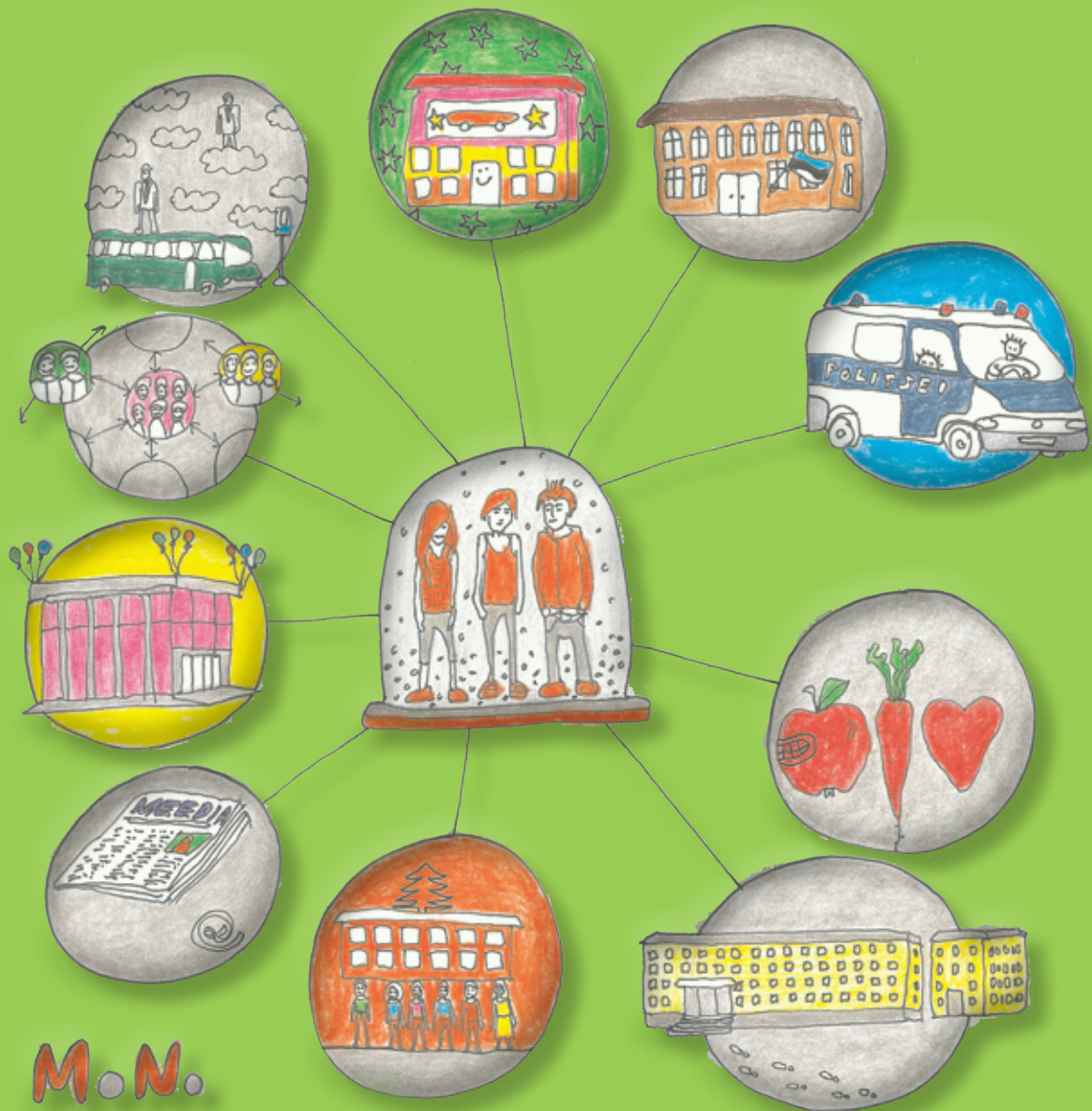

MOBIILNE NOORSOOTÖÖ

Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale

M.N.

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

2012

Koostaja, sisutoimetaja: Lianne Ristikivi, Annegrete Johanson
Autorid: Lianne Ristikivi, Annegrete Johanson, Karmo Tihane, Marina Paddar,
Ly Brikkel, Karmen Maikalu, Astrid Mats, Andreas Kangur, Tiiu Aasmäe
Toimetus: Lianne Ristikivi, Heli Erik, Heidi Paabort, Annegrete Johanson
Kujundus: Tanel Rannala
Illustratsioonid: joonmedia.blogspot.com

Väljaandja: Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus
Aadress: Veski 4, Põltsamaa
Veebileht: www.ank.ee

Käsiraamatu väljaandmine on rahastatud Euroopa Sotsiaalfondi ning Eesti Vabariigi kaasrahastusel elluviidava programmi „Noorsootöö kvaliteedi arendamine“ 1.1.0201.08-0001 ressursidest.

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Haridus- ja Teadusministeerium

SISUKORD

- 4 Eessõna
- 6 Sissejuhatus
- 7 Mobiilsest noorsootööst üldiselt - mis see on?
- 10 Mobiilse noorsootöö kontseptsioon
- 14 Mobiilse noorsootöö esimesed sammud Eestis
- 17 Mobiilse noorsootöö võrgustikutöö olulisus
- 19 Mobiilse noorsootöötaja õigused, pädevused ja vastutus töös riskirühma lastega
- 22 Mobiilse noorsootöö elulised praktikad Mustamäe näitel
- 35 Mobiilne noorsootöö internetis
- 36 NÄIDE Soome noorsootööst internetis (Liisa Heikinheimo)
- 39 Kuidas noorte kogunemiskohtades noorte negatiivse käitumisega toime tulla?
- 43 Enesekaitse ja hädakaitse
- 46 MoNo seletav sõnaraamat
- 49 Kasutatud lühendid
- 49 Kasutatud kirjandus ja lisa lugemine
- 52 Viited

Eessõna

Prof. Dr. Walther Specht
Tübingeni Ülikool

HEAD EESTI MOBIILSE NOORSOOTÖÖ TEOSTAJAD!*

Mobiilne noorsootöö on haardeline mõiste, mida kasutatakse Euroopas riskioludes laste ja noorte nõustamise kohta. Nendel sihtrühmadel on mõnikord probleeme hooletusse jäetuse, grupivägivalla, alaealiste kuritegevuse, alkoholi- ja narkosõltuvusega ning nad vajavad enda kõrvale tänavatöötajad.

Mõiste on kasutusele võetud noorsoo- ja sotsiaaltöö meetmete raames. Mobiilne noorsootöö on orienteeritud sotsiaalvaldkonda ja selle eesmärk on ennetada noorte tõrjutust. Mobiilse noorsootöötaja peaesmärk on luua noorega individuaalselt vastastikune usaldus ja seetõttu kasutatakse sotsiaalsetele probleemidele lahenduse leidmiseks kogukonna ressursse.

Euroopa riikides võib praegu leida kahte liiki mobiilset noorsootööd: kogukonnapõhine, mis on tekkinud suurtes elamupiirkondades või äärelinnades ning rohkem on nähtaval sihtrühm, mis on seotud mõne suures linnas asuva tegevuskeskusega. Mobiilne noorsootöö on alguse saanud kogukonnapõhisena ning pärineb Ameerikast. Mobiilne noorsootöö üle maailma keskendub ebasoodsates tingimustes olevate laste ja noorte elutingimuste parandamisele.

Mobiilne noorsootöö on professionaalne rahutöö, arvestades, et rahu saavutamine ei ole mingi kindel olukord, vaid pidev protsess sotsiaalse lõimimise saavutamiseks ning vägivalla vähendamiseks nii perekonnas, tänaval, kampades ja terves kogukonnas. Samal ajal tuleb rahu saavutamist vaadelda kui protsessi, mis suurendab õiglust ja solidaarsust ning vähendab ebasoodsas olukorras olevate inimeste vaesust. See on mobiilse noorsootöö peamiseks ülesandeks terves maailmas. Mobiilne noorsootöö tunnustab inimest ja peab temast lugu.

Mobiilne noorsootöö arendab alternatiive n-õ halbadele võimalustele, millega tänavalapsed silmitsi seisavad. Mobiilne noorsootöö tähendab kaasamist. See põhineb ÜRO Lapse Õiguste konventsioonil ja on orienteeritud vabatahtlikule osalemisele ning usaldusele. See põhineb sotsiaalse keskkonna analüüsil, praktiseerib tänava-, grupi- ja kogukonnatööd ning töötab laste ja noortega individuaalselt.

Koos oma sihtgrupiga otsib mobiilne noorsootöö võimalusi aktiivseks osalemiseks, arendab tehnikaid, rajamaks sildu inimeste ja kogukonna asutuste vahel. Mobiilne noorsootöö on väga tõhus ja sellel on olnud positiivne mõju kõikjal, kus seda on praktiseeritud.

Jätkuva üleilmastumise tõttu tuleb mobiilset noorsootööd pidada universaalseks meetodiks sotsiaaltöö valdkonnas üle maailma. Viimase 30 aasta jooksul on see parandanud paljude riskioludes elavate laste ja noorte elu. Kahjuks on mobiilse noorsootöö võimalused endiselt piiratud totalitaarsetes ning relvastatud konflikti ohuga riikides.

Mobiilse noorsootöö peamine eesmärk sotsiaalpoliitikas on tõsta kõige haavatavamate laste ja noorte teadlikkust, tugevdada nende õigusi ja algatada kaasamise ja solidaarsuse protsesse.

Teooriate teke, professionaalsed arutelud, teaduspõhiste teadmiste edastamine ja töö avalike suhetega on asendamatud töös riskioludes laste ja noortega. Mobiilne noorsootöö tegeleb paljude erinevate probleemidega ning arendab mitmesuguseid strateegiaid ja meetodeid.

Konkreetsete projektide teaduslik analüüs võimaldab kriitiliselt hinnata tehtut ning tagab pideva tehnikate ja praktikate arengu. Seega saab sekkumise, ennetamise ja stabiliseerimise võimalusi kasutada edukamalt ning nende mõju on tõhusam.

Tänavatöö ja mobiilse noorsootöö teemalised arutelud rahvusvahelistel kongressidel näitavad, et kogemuste vahetamine erinevate piirkondade, riikide ja kontinentide vahel on väga tähtis, sest see võimaldab võrrelda ja analüüsida tööstrateegiatega tõhusust ja sobimist erinevates piirkondades. Lähtudes nendest tingimustest, jääb mobiilse noorsootöö kontseptsioon alati lõpetamata.

Walther Specht on pannud aluse sotsiaaltööl põhinevale mobiilsele noorsootööle. 1992. aastal asutas ta temaatilise võrgustiku ISMO (International Society for Mobile Youth work), mis tegutseb tänasel päeval üle Euroopa.

SISSEJUHATUS

„Mobiilne noorsootöö Eestis“ ehk abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale on **esimene katse** koondada Eestis 21. sajandi teisel aastakümnel kasutusel olev terminoloogia ja praktika töös noortega avalikes kohtades.

Abiraamatu eesmärk on pakkuda **mobiilse noorsootöö teostajatele praktilist tuge** tegevuse läbiviimiseks ning **koondada** kasutusel olevate **mõistete tähendused**. Teooria ja praktika ühendamisel püütakse luua eeldused ühiste mõistete kujundamiseks. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse eestvedamisel pannakse alus avalikele diskussioonidele ühise terminoloogia ning parima mobiilse noorsootöö praktika kujundamiseks Eestis.

2011. aastal koostatud abiraamatu valim on kokku pandud Euroopa Sotsiaalfondi ning Eesti Vabariigi kkasrahastusel elluviidava programmi “Noorsootöö kvaliteedi arendamine” alasuuna „Noorte konkurentsivõime suurendamiseks ja sotsiaalse tõrjutuse vähendamiseks ühiskonnale pakutava noorsootöö teenuse osutamine läbi noortekeskuste“ raames läbiviidud **mobiilse noorsootöö koolitusprogrammi materjalide põhjal**.

Kui esmased sammud mobiilse noorsootöö teostamisel said Eestis alguse 2005. aastal ja see kontseptsioon levis vaid mõnes üksikus omavalitsuses, siis 2010. aastal alanud 3-aastase programmi raames jõuab see üle Eesti vähemalt 90 piirkonda. Kokku koolitatakse 90 noorsootöötajat.

On oluline märkida, et abiraamat on **pideval täiendamisel**, mis saab teoks tänu mobiilse noorsootöö praktikutele.

Abiraamatu veebipõhises versioonis, mille leiata www.ank.ee, on **kajastatud olemasolevaid läbiproovitud praktikaid**, ja see täieneb pidevalt elulistenäidetega ning avalikus diskussioonis kokkulepitud **ühtlustatud terminoloogiaga**.

Abiraamatu illustreerimiseks oleme kasutanud 4.-5. oktoobril 2011 ESF programmi “Noorsootöö kvaliteedi arendamine” raames toimunud seminari “Mobiilne noorsootöö riskioludes noortega” käigus Joonmeedia poolt valminud temaatilisi joonistusi, mis peaks andma lisaks teoreetilisele infole ka noorte enda vaatenurga teema olulisusele.

Head abimaterjali kasutamist!

Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

MOBIILSEST NOORSOOTÖÖST ÜLDISELT – MIS SEE ON?

Lianne Ristikivi
Sotsiaalteaduste magister

- Mobiilne noorsootöö – sotsiaal- või noorsootöö?
- Mis on kutsuv noorsootöö, propageeriv noorsootöö, kontakt noorsootöö, otsiv või noorte oma kohtades toimuv noorsootöö?
- Buss kui võimalik abivahend jõudmaks noorteni.

Eestis on **mobiilse noorsootöö mõistet** kasutatud praktikas pigem juhuslikult ning mõiste tähenduses ei ole valdkonnas otseselt kokku lepitud.

Mitmed Eesti sotsiaaltöö või erinoorsootöö valdkonnas tegutsevad spetsialistid on saanud **prof. Walther Specht'i** sotsiaaltööl põhineva ning eelkõige tänavalastele suunatud mobiilse noorsootöö alase väljaõppe, kus on nimetatud tööd tänavalastega* mobiilseks noorsootööks. Eesti esimeses mobiilse noorsootöö kogumikus (2007) on Saksa eksperdid ja praktikud välja toonud, et mobiilne noorsootöö jaguneb neljaks üksteisega seotud valdkonnaks: üksikabi, tänavatöö, rühmatöö ja kogukonnatöö. Seejuures on tunnuseks nende omavaheline läbipõimitus.¹ Prof. Walther Specht'i mobiilse noorsootöö kontseptsiooni ja selle rakendamist Eestis on tutvustatud lähemalt käesoleva käsiraamatu järgmises peatükis.

Tegevust vanemliku hoolitsuseta lastega avalikes kohtades on Eesti kontekstis üheksakümnendate aastate lõpus nimetatud ka tööks tänavalastega või tänavatööks. Avaldatud kogumikus (1999) on määratletud tänavalapse mõiste ning toodud praktilisi näiteid tänavanoorsootöö projektidest üle Eesti.²

NOORSOOTÖÖ JA SOTSIAALTÖÖ OMAVAHELINE KATTUVUS

Sotsiaaltööle omase tegevuse (töö tänavalastega) nimetamine noorsootööd sisaldava mõistega – **mobiilne noorsootöö** – tekitab küsimuse sotsiaaltöö ja noorsootöö **piiridest või erinevustest**. Praktikas tekib vajadus mõiste määratlemiseks, selgitamiseks, kas mobiilne noorsootöö kuulub sotsiaaltöö- või noorsootööspetsialisti valdkonda. Näiteks Rainer Treptow (2010) on toonud kahe valdkonna mikro-, meso- ja makro-tasandite võrdluse ning nentunud, et tänavalaste kui tulevase ühiskonna vähemate võimalustega osa aitamine on erineval tasandil toimuva koostöö küsimus.³

Lähtuvalt Eesti Noorsootöö seadusest võib välja tuua kahe nimetatud valdkonna erinevuse, nimelt sotsiaaltöö leiab aset ka noore pere-, tasemeõppe- ja töökeskkonnas, noorsootöö aga väljaspool nimetatud keskkondasid.

Mõnel juhul võib eristada noorsootööd sotsiaaltööst **isiku vajaduste täitmisest lähtudes**. Maslow vajaduste hierarhia kohaselt oleks sel juhul alumiste

vajaduste – füsioloogilised ja turvalisuse vajadused – täitmine sotsiaaltöö pärusmaa. **Noorsootöö peaks pakkuma võimalusi enesearendamiseks ja eneseteostuseks. Nii oleks sotsiaaltöö noorsootöö eelduseks.** Püramiidi keskel asetsev armastuse ja kuuluvuse vajadus on mõlema valdkonna võimalus. Sotsiaaltöö peaks eelkõige toetama lapsel lähisuhete olemasolu ja kuuluvust pereringis ning noorsootöö aitaks noorteühenduste või noortekeskuste kaudu vastata noorte kuuluvusvajadusele.

Mõnel juhul võiks noorsootööd ja sotsiaaltööd **eristada noorele pakutava vajalikkusest lähtudes.** Selliselt on **sotsiaaltöö pigem kompenseeriva iseloomuga**, mingeid puudusi tasandav või eemaldav. **Noorsootöö loob aga lisaväärtust.**

MOBIILNE NOORSOOTÖÖ TÄNAVANOORSOOTÖÖ LAIEMAS KONTEKSTIS

Teise noorsootöös laiemalt, eelkõige Inglismaal, levinud arusaama kohaselt on **mobiilne noorsootöö tänavanoorsootöö üks metoodiline osa.** Sihtgrupina on kaasatud ka avalikes kohtades kogunevad tavanoores.

Tänavanoorsootöö (i.k. *Street-Based Youth Work*) on ühine nimetus tööle noortega tänavatel ja avalikes asutustes. Lähtudes tehtava töö iseloomust, on tänavanoorsootöö jaotatud kolmeks liigiks:

1. Mobiilne noorsootöö või mobiilsed projektid (i.k. *Mobile Youth Work*).
2. Kutsuv noorsootöö või propageeriv noorsootöö (i.k. *Outreach Youth Work*).
3. Kontaktnoorsootöö või otsiv või noorte oma kohtades ehk NOK, noorsootöö (i.k. *Detached Youth Work*).⁴

Tänavanoorsootöös ja igas selle liigis kehtivad üldised noorsootöö põhimõtted, eesmärgid ja väärtused.⁵

Tegevuse plaanimisse ja hindamisse peaks olema noored kaasatud. Nii on tegevused enam noorte vajadustele vastavad, vabatahtlikku osalust julgustavad, arendavad, võimalusi loovad ja kaasavad.⁶

KUTSUV NOORSOOTÖÖ

Kutsuva noorsootöö eesmärk on teavitada noori ning kutsuda neid noortekeskustesse või -ühendustesse. Selleks kasutatakse ka **keskuses pakutavate teenuste pakkumist avalikus kohas**, et noored mõistaksid selle olemust ning tuleksid edaspidi seda teenust keskusest saama.⁷

Sellise tegevusega **suurendatakse noortekeskuse mõju ja osalemist noorte elus kogukonnas laiemalt.**⁸ Kutsuv noorsootöö on noortekeskuste töötajate üks tegevusvaldkond, mis võimaldab pakkuda noortele enam nende vajadustele vastavat teenust ning **kaasata enam noori keskuse tegevusse.**⁹

Eestis on kutsuvat noorsootööd tehtud valdavalt vabas õhus toimunud messide näol (nt Tallinnas NOVAATA), rohkem on ühekordseid aktsioone korraldanud noorteühendused oma liikmeskonna suurendamiseks.

KONTAKTNOORSOOTÖÖ

Eelkõige **Soomest** Eestisse levinud termini **otsiva noorsootöö** all tuntud, kuid hiljem kontakt- ja Tallinnas ka NOK-noorsootööna tuntud tegevused noortega avalikes kohtades on kõige enam sarnased prof. Walther Specht'i poolt mobiilseks noorsootööks nimetatuga. Tegevus tänaval jaguneb maakuulamise, prioriteetide määramise, kontakti loomise ja hindamise etapiks.¹⁰ Seejuures on oluline pidevalt nn uurimistöö tegemine suundadest ja oludest tänaval, samuti püsiva võrgustiku hoidmine ja kontaktide uuendamine noortele teenuseid pakkuvate asutustega.¹¹

Kontaktnoorsootöö eesmärk on luua tänaval või avalikus kohas noorega püsiv **usalduslik suhe**. Vastava väljaõppe saanud noorsootöötajad tegutsevad regulaarselt tänava keskkonnas. Selgitatakse välja noore vajadused ning leitakse talle parim osalusvõimalus kogukonnas, olgu selleks noortekeskus, tööhõivebüroo, õhtukool või rehabilitatsiooni asutus.¹² Noorsootöötaja ülesanne on aidata noor osa saada teenusest, mis tõstab noore elukvaliteeti.

UUED ABIRESSURSID MOBIILSES NOORSOOTÖÖS

Mitmetes riikides kasutatakse mobiilse noorsootöö teostamiseks noortele arengukohaste ja temaatiliste tegevuste läbiviimiseks **busse või treilereid**, mis võivad olla vastavalt märgistatud või värvitud. *Sõidukite* kasutamine võimaldab **jõuda keskustest väljas elavate noorteni**. Sellest tulenevalt on mobiilse noorsootöö eesmärk eelkõige noorteni, kes noortekeskuses ei käi.

Sõidukid on seestpoolt vastavalt käsitletavale teemale sisustatud ja kujundatud.¹³ Näiteks on **Saksamaal** kasutatavas sellises bussis võimalik süüa valmistada ning saunaski käia, kuna sihtgrupiks on just **maapiirkonnas vähemate võimalustega noored**. Samuti on bussis või kaubikus sageli ruum grupiaruteludeks. Treilerisse on võimalik koondada vahendid ja materjalid konkreetsete tegevuste läbiviimiseks (nt ronimissein).

Soome „Walkers” programmi näitel on buss sisustatud *noortekohviku stiilis*. Bussis on olemas ka arvutid, kus on sees temaatilised hariduslikud mängud, mis on seotud sms saatmise võimalustega. Lisaks on bussis erinevad vahendid, millega saab bussist väljas viia ellu erinevaid tegevusi. Bussi põhimõte on pakkuda turvalist teenust täiskasvanute poolt, mis omakorda aitab maandada erinevaid probleeme kogukonnas.

Lianne Ristikivi on noorsootöö praktik, kes on oma kogemused püüdnud õppejõuna mõtestada teooriate ja teiste maade praktikaid uurides. Lianne on töötanud kolmandas sektoris noorteühingus, kohalikus omavalitsuses noorsootöötajana, õppejõuna noorsootöö õppekava juures ülikoolis, riiklikul tasandil koordineerijana ning maakondlikul tasandil laiemalt mittetulundussektoriga. Vabatahtlik tegevus on toimunud peamiselt rahvusvahelises gaidlikus liikumises ning noorsootöötajaid ühendavates organisatsioonides. Lianne on lõpetanud noorsootöö diplomioppe (2004), kasvatusteaduste bakalaureuse- (2003) ja magistriõppe (2006) ning omandanud noorsootöötaja V kutse (2011).

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ KONTSEPTSIOON

Annegrete Johanson
Lastekaitse ja sotsiaalpedagoogika magister

- Mobiilne noorsootöö kui sotsiaalpedagoogiline kontseptsioon
- Sotsiaalruumi analüüs kui mobiilse noorsootöö alus
- Kogukonnatöö
- Tänavatöö ning erinevad kontaktloomisviisid
- Individuaalne nõustamine ning klubiline tegevus
- Mobiilse noorsootöö rakendamise põhimõtted

Mobiilne noorsootöö kui sotsiaalpedagoogiline kontseptsioon, on välja töötatud Tübingeni Ülikoolis Saksamaal 1970ndate aastate alguses ning selle juured on Ameerikas ja Hollandis. Kontseptsiooni arendajaks on rahvusvahelise mobiilse noorsootöö võrgustik ISMO (i.k International Society for Mobile Youth Work).¹⁴

Mobiilne noorsootöö sai alguse vastureaktsioonina noorsookuritegevusele ning **suurenenud noorte grupikogunemistele**, kuna **klassikaline noorsootöö** noortekeskuste näol ei suutnud nimetatud noorteni jõuda ega kontakti saavutada.¹⁵

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ ÜLESANDED, EESMÄRGID JA SIHTGRUPP

Mobiilse noorsootöö kontseptsioon on **noorte heaolule keskenduv** avatud **noorsootööd ja sotsiaaltööd sisaldav lähenemine**. See sisaldab noorteni jõudmist, aga ka grupinõustamist sotsiaalruumist lähtudes. Mobiilne noorsootöö on suunatud eelkõige nendele riskikäitumisega noortele, kes traditsiooniliste asutuste või **avatud noorsootöö poolt pakutavate teenusteni ei jõua või on nendest eemaldunud**.¹⁶

Mobiilse noorsootöö põhiülesandeks on arendada koostöös noortega nende **sotsiaalseid oskuseid**, toetades **noori nende igapäevaelus** ning ennetades korduvõigusrikkumisi.¹⁷

SOTSIAALRUUMI ANALÜÜS KUI MOBIILSE NOORSOOTÖÖ ALUS

Mobiilse noorsootöö tesotamise eeldusteks on põhjalik sotsiaalruumi analüüs. Sotsiaalruum on inimest igapäevaselt ümbritsev keskkond, sh elukeskkond, elanikkond, sotsiaalasutused, kogukond ja kommunikatsioon.¹⁸ Sotsiaalruumi analüüs võimaldab mõista piirkonna sotsiaalset struktuuri ning saavutada seeläbi noortega parem kontakt.¹⁹

On oluline teada, et sotsiaalruum on ajas pidevalt **muutuv**. Seepärast on vajalik mobiilse noorsootöö käigus süstemaatiliselt koguda uusi andmeid ning täiendada **regulaarselt** teadmisi tööpiirkonna sotsiaalruumist.

Sotsiaalruumi analüüsiks kasutatakse arvilisi näitajaid (nt piirkonna noorte arv, koolist väljalangenute arv jms), kvalitatiivseid näitajaid intervjuudest (nt kohalike elanikega, noorte endiga) või ankeetidest (nt kuidas noored ise hindavad oma eluolu)²⁰ või vaatlusest ning geograafilisi või linnaplaanist tulenevaid näitajaid (koolid, noorte kohtumiskohad, varjatud metsatukad vms).

Analüüs aitab **mõista noorte käitumise põhjuseid**, nende vajadusi, valitsevat sotsiaalset ebavõrdsust ning võimaldab koostada plaani edasiseks tegutsemiseks.²¹

KOGUKONNATÖÖ MOBIILSES NOORSOOTÖÖS

Kogukonnatöoga ennetatakse sotsiaalprobleemide teket ning julgustatakse kodanikualgatust.²² Kogukonnatöös kasutatavad meetodid on näiteks **innustavad küsitlused, kogunemised, ümarlauad**, aga ka teavitus kohalike lehtede ja veebi kaudu.²³

TÄNAVATÖÖ NING KONTAKTILOOMINE NOORTEGA

Tänavatööd tehakse avalikes noorte kogunemiskohtades. Tänavatöö meeskond koosneb ideaalis 2-3 spetsialistist, kelle hulgas on mõlema soo esindajad.²⁴

Esmase kontakti loomine paneb aluse edasise töö õnnestumisele.²⁵ Kontakti loomise viis kujuneb üldiselt selle järgi, kumb pool – noor või noorsootöötaja – võtab aktiivsema rolli.

PEREKOND ON VÕTI

Sellest lähtuvalt eristatakse järgmist nelja kontakti loomise viisi:²⁶

- **Otsene kontakt** – initsiatiiv tuleb tänavatöötajalt, andes noorele teada oma nn pedagoogilisest rollist;
- **pidev jälgimine** – tänavatöötaja on noorte kohtumispaigas märkamatu kohalolija, õppides esialgu tundma grupis valitsevaid suhteid; pärast esimest kontakti, määrab noortegrupp edasise suhtluse kiiruse ja vormi;
- **kaudne kontakt** – tänavatöötaja püüab grupiga tuttavaks saada nn vahendaja (mõni noortegrupi poolt juba aktsepteeritud isik, noor või töötaja) kaudu; pärast algse kontakti vahendamist lakkab nn vahendaja tegutsemast grupi ja tänavatöötaja vahel;²⁷
- **juhuslik kontakt** – pärast mõnda aega noorte jälgimist ootab tänavatöötaja, kuni noored ise kontakti võtavad.²⁸

Enne kontakti loomist peaks noorsootöötaja olema **vaatluse teel** kogunud piisavalt palju infot noortegrupis valitsevate reeglite ja nende iseloomu kohta.

Tänavatööd tehakse **regulaarselt**. Tänavatöötajad on noorte kogunemiskohas kui **külalised**, pakkudes vajadusel ja noorte soovil kohapeal nõustamist ning jagades infot.²⁹ Töötajad peavad **aktsepteerima** noorte norme, väärtusi ning kultuurieripärasid³⁰ ning püüdlema püsiva **kontakti hoidmisele**.

INDIVIDUAALNE NÕUSTAMINE

Usaldusliku suhte, nõustamise, kokkulepete, probleemide lahendamise ja järelvalve abil parendatakse nooruki toimetulekut tema sotsiaalses keskkonnas.³¹ Mobiilse noorsootöö teostajad peaksid olema **võimelised pakkuma esmast tuge** noorele erinevate individuaalsete probleemide lahendamisel, sh noorte õiguste kaitse, heaolu eest seismine, õppimis- või elamisvõimaluste leidmine jms. Nõustamine võib **alguse saada juba tänaval** ning jätkuda keskses,³² sisaldades kas ühekordset (nt kriisi-) sekkumist või pikaajalist nõustamist.³³

TÖÖ GRUPPIDEGA JA KLUBILINE TEGEVUS

Sõprussuhetel ning **gruppi kuuluvusel on noore jaoks suur tähtsus** ning ka mõju noore käitumisele.³⁴ Seepärast kasutatakse mobiilses noorsootöös juba väljakujunenud suhetega kampasid noorte mõjutamiseks.³⁵ Gruppidesse (sh perekonda, töökollektiivi) kuulumine on inimeseks olemise *loomulik osa*.³⁶

Tänavatöötaja ülesanne on pakkuda noortegruppidele tuge ning aidata neil leida nende tegevusele **alternatiivseid väljundeid ja kohtumispaiksid**.³⁷ Grupitöö **tähtsamaid printsiipe mobiilses noorsootöös** on sihtgrupile suunatud **regulaarne klubiline tegevus** vastavates mobiilse noorsootöö ruumides. Lisaks vaba aja veetmisele suunatakse noori lahendama isiklikke ja grupi probleeme.³⁸ Sellises sotsiaalses grupitöös **võetakse lähtepunktist grupiliikmeid koondav ühine nimetaja**, uuritakse üksikisikute tugevusi ning leitakse, kuidas neid tugevusi saaks grupis kasutada.³⁹ Grupitöö võimaldab paremini arendada grupiliikmete suhtlemisoskust ning julgustada liikmeid oma probleemidest rääkima. Ehkki grupitöö võib olla **ajaliselt ja rahaliselt kulukas**, on see oma tõhusust grupiliikmete käitumise mõjutamisel tõestanud.⁴⁰

PEA MEELES, ET MOBIILSE NOORSOOTÖÖ PÕHIMÕTTED ON JÄRGMISED:

- Noored otsustavad, milliseid pakkumisi ja abi, kui palju ja millises vormis nad töötajatelt vastu võtavad. Samas nad ka vastutavad oma valikute eest. Tänavatööd tehes on mobiilsed noorsootöötajad külalised noore sotsiaalruumis.
- Töötajad on avatud kõikidele noortega seotud teemadele.
- Töötajad peavad tagama usalduse ja noorte andmete kaitse. Usaldussuhte ülesehitamiseks hoiavad töötajad noortega pidevat usaldusväärset kontakti pikema aja jooksul. Ilma noore loata ei tohi töötaja kellelegi anda infot noore kohta. Töötajal on noore loata õigus sekkuda vaid siis, kui noor seab ennast või kedagi teist ohtu.
- Mobiilses noorsootöös kehtib ütlus, et probleeme tekitavad noored, kellel endal on probleemid. Seega on töötajad suunatud noorte põhjustatud probleemidele. Keskendutakse noore tugevustele, et neid arendada. Töötajate ülesanne on ka esindada noorte huve ning kaitsta neid avalikkuse ees.
- Kellaajad, kohad ja töömeetodid pannakse paika vajaduse ja noortele sobivuse järgi. Tänavatööd tehakse ajal, mil noored kõige enam tänaval viibivad, mitte töötajale sobival tööajal.
- Töötajad kohtlevad noori austuse ja lugupidamisega, sõltumata noore väljanägemisest või tegevusest. Noort aktsepteeritakse sellisena nagu ta on, mitte rõhutades tema puudusi, vaid lähtutakse arusaamast, et igal noore otsustel ja käitumisel on omad põhjused. Püütakse leida alternatiivseid kogemusi, millest koos kujundatakse teistsugused käitumisviisid.
- Mobiilne noorsootöö nõuab töötajatelt multikultuurilist pädevust. Tuleb mõista erinevaid kultuure ja nendest tingitud käitumismalle ning vastavalt sellele käituda ja tegutseda.⁴¹

Annegrete Johanson on lõpetanud Tallinna Ülikooli Sotsiaaltöö Instituudi sotsiaalpedagoogika ja lastekaitse magistriõppe. Noortega on ta tegelenud alates 2004. aastast, mil asus tegutsema vabatahtlikuna Tallinna Laste Tugikeskusesse. 2005-2006. aastal aset leidnud Tallinna Laste Turvakeskuse (TLT) ja ISMO koostööprojekti, oli Annegrete koordinaatoriks, lisaks läbis ta 2007. a 2-kuulise mobiilse noorsootöö praktika Saksamaal, peale mida algatati Tallinnas Mustamäe linnaosas mobiilse noorsootöö pilootprojekt, kus Annegrete kaasa lõi 2008. aastani, mil ta asus tööle Tallinna Kesklinna Valitsusse, kus alates 2009. aastast koostöös Kristiine linnaosaga mobiilset noorsootööd rakendama asuti.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ ESIMESED SAMMUD EESTIS

Annegrete Johanson
Lastekaitse ja sotsiaalpedagoogka magister

- Näiteid praktikast:
- Kontakti loomine tänavatel ja kaubanduskeskustes
- Klubiline tegevus sotsiaalsete oskuste arendamiseks
- Mobiilse noorsootöö elustiil

Tallinna Laste Turvakeskuse ning Saksamaalt koordineeritud ISMO eestvedamisel toimus 2005.-2006. aastal Tallinnas kolm mobiilse noorsootöö alast seminari 20-le riskilaste ja -noortega tegelevale spetsialistile.

TÄNAVATÖÖ

Esimesed mõtted mobiilse noorsootöö teemadel vahetati Tallinna kahe linnaosa erinoorsootöö eest vastutavate isikute vahel 2008. aasta sügiskuudel. Kesklinna ja Kristiine linnaosa valitsuse esindajad jagasid oma kogemusi Saksamaal läbitud mobiilse noorsootöö praktikast ning hiljem Stuttgardis Saksamaal toimunud ülemaailmsest mobiilse noorsootöö teemalisest sümposiumist (i.k. *Mobile Youth Work in the Global Context – Reaching the Unreachable*). Hiljem liitus meeskonnaga Lõuna politseiosakonna noorsoopolitseinikud. Vajaduse kasvades toimus mobiilse noorsootöö rakendajate meeskonna esimene töökoosolek 2009. aasta jaanuaris.

Esimesel poolaastal käidi tänavatel peale kella kuut, tänavatöö kestis 3-6 tundi. Tänavatöö ülesandeks oli ülevaate saamine piirkondade *sotsiaalsest ruumist* ning **noortega kontaktide loomine**, millest vajadusel kasvas välja nõustamine.

Pärast väikest meeskonna koosseisu muudatust jätkati 2010. aasta kevadel mobiilse noorsootööga päevasel ajal kaubanduskeskustes, koolide ümbruses ja parkides. Ülesandeks oli saavutada kontakt noortega, kes ei täida koolikohustust ning võimalusel nende nõustamine ning suunamine.

Enama kui kahe mobiilse noorsootöö rakendamise aasta jooksul ei olnud spetsialistidel mitte ühtegi negatiivset kontakti noortega. Seejuures hinnati olukordasid, et kas oli mõistlik noortega kontakti astuda või pigem vaadeldi olukorda eemalt. **Sageli võib asjakaugetele inimestele jääda tunne vaatlusest kui mitte millegi tegemisest**, kuid tegelikult see nii ei ole. Vaatluse abil on mõnikord võimalik saada palju rohkem ja palju olulisemat informatsiooni, kui seda võimaldaks otsekontakti astumine.

Teiseks *ei tohi* tänavatööd tehes **unustada**, et spetsialistid on noorte sotsiaalruumis **külalise rollis**. Kui tundub, et täiskasvanud ei ole sinna oodatud, tuleb seda aktsepteerida ning lahkuda, et järgmisel korral taas proovida kontakti saavutada.

Tänavatöö juures on äärmiselt oluline **noortele edasiantav sõnum**. Tänavatöö tegijad peavad tänavale minnes ise väga selgelt teadma oma *eesmärgi*, olgu see nõustamine, vaatlemine, info jagamine või midagi muud. Kui meeskonnal endal ei ole eesmärk ja ülesanded selged, tuleb leppida ka **negatiivse tagasisidega noorte poolt**.

Tänavatöö positiivse kogemusena kadus noortel Tallinnas tüüpiliselt tekkiv anonüümsus tänu meeskonna koostööle koolide, kaubanduskeskuste, alaealiste komisjonide jt asutustega.

TÖÖ GRUPPIDEGA

Mobiilse noorsootöö teise meetodi, **töö gruppidega, rakendamiseks** on kummaski linnaosas olnud kasutusel erinevad lähenemised. Näiteks Kristiine linnaosas kasutati **koolilepitust**.

Rühmatööde läbiviimine mobiilse noorsootöö alustel sai teoks alates 2009. aasta sügisest, kui MTÜ RuaCrew alustas klubitööl põhinevate grupitööde läbiviimist noortele sotsiaalsete oskuste õpetamiseks, pakkudes alternatiivset vaba aja veetmise võimalust. Rühmajuhid on tunda saanud noorte poolt „proovile panekut“, kuid noorte usaldus, avatus ja respekt rühmajuhide vastu kasvas pärast seda, kui nad said korduvalt kinnitust, et rühmajuhid on tõesti need täiskasvanud, kes on **noore jaoks olemas** ning kes on olemas siiski selleks, et noort **toetada ja jõustada**. Noored on antud võimalust aktiivselt kasutanud ning tagasiside on olnud positiivne nii noorte endi, lapsevanemate, teenusele suunajate kui ka teiste koostööpartnerite poolt.

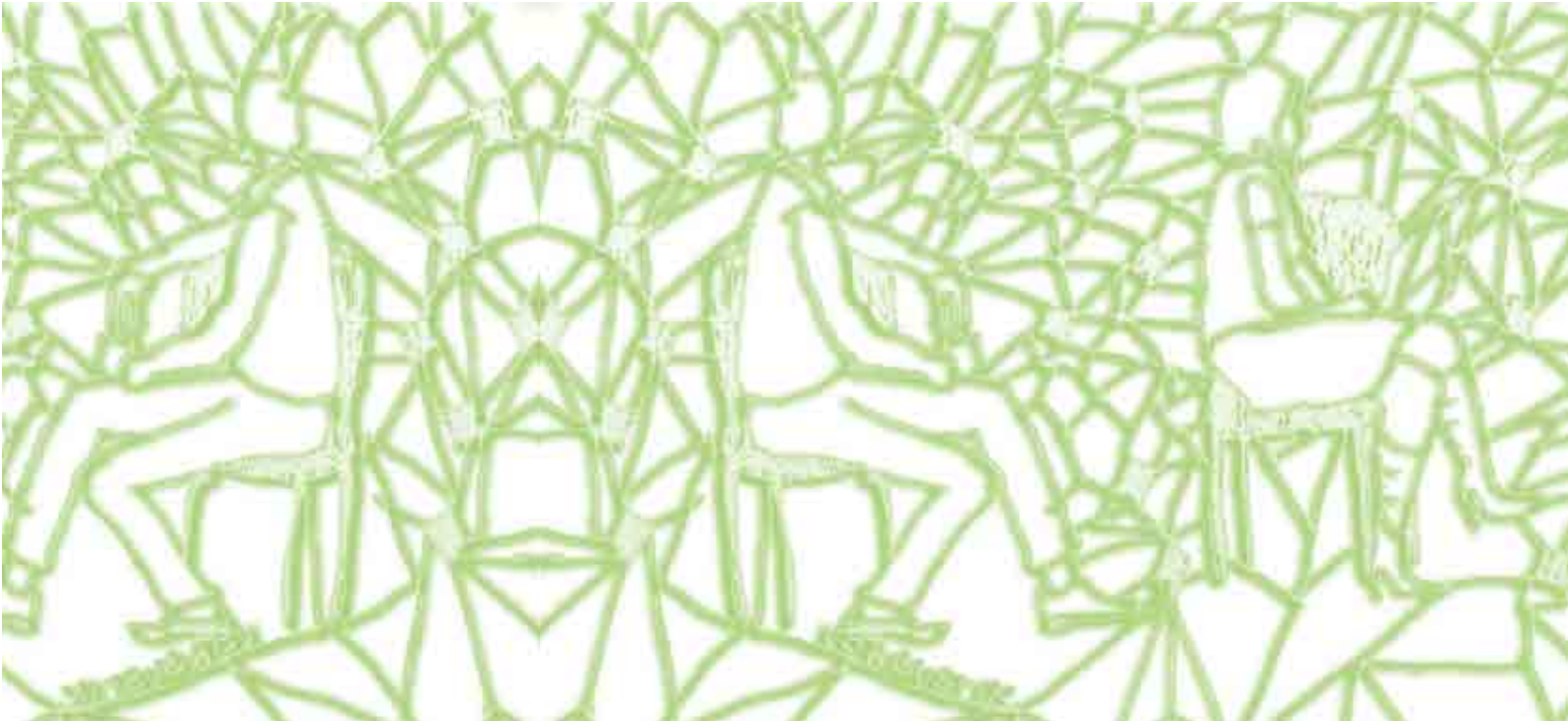
TÖÖ KOGUKONNA JA VÕRGUSTIKUGA

2010. aasta aprillikuus toimus mobiilse noorsootöö seminar „Mobiilne noorsootöö – kellele ja miks?“, kus osales 70 Tallinna riskinoortega tegelevat linnaosade, ametite, noorsoopolitsei, tugisüsteemide, koolide ja ekspertide spetsialisti. Seminari raames toimus rühmatöö mobiilse noorsootöö mudeli rakendamise võimalustest ja vajadusest erinoorsootöö meetodinähtena.

2010. aasta novembrikuus realiseerus Solarise keskuses märtsikuusel koolivaheajal idanema hakanud idee **Elustiili seminar korraldamisest**. Seminari raames toimus viis töötuba, mida juhendasid oma ala professionaalid. Teemadeks olid tants, muusika, seksuaalkasvatus, *make-up* ja toitumine. 2011. aasta märtsikuus toimus juba teine Elustiili seminar, mille korraldamisse olid kaasatud ka Tallinna Noorsootöö Keskus ja paljud teised koostööpartnerid ning mille patrooniks oli Märt Avandi. Elustiili seminari mõtte on pakkuda kaubanduskeskustes sihitult oma vaba aega veetvatele noortele **veidi suunamist**, kuid seda **varjatult läbi atraktiivsete tegevuste**, kaasates noori endid.

Mobiilse noorsootöö kontseptsioonil on eelkõige **ennetuslik suunitlus**, mistõttu sihtgrupi leidmiseks ja noorte vajaduste võimalikult **varajaseks märkamiseks** tehakse tihedat koostööd koolidega.

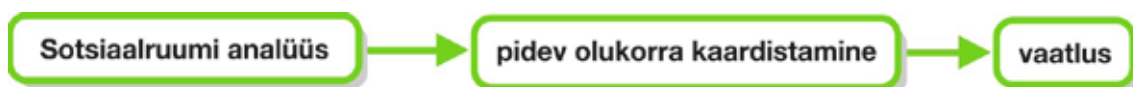
Mobiilne noorsootöö on sedavõrd lai, et hakkajate spetsialistide olemasolul on võimalik palju ära teha. Oluline on seejuures järgida mobiilse **noorsootöö aluspõhimõtteid**. Mobiilse noorsootöö kui sotsiaalpedagoogilise lähenemise elluviimine eeldab tänavale, kaubanduskeskusesse vm minevalt **spetsialistilt pädevust** ja vastavat **erialast ettevalmistust**, kuna vastasel juhul võib ta tekitada pigem kahju kui kasu.

Mobiilse noorsootöö protsess

1. SAMM

Mobiilne noorsootöö algab sotsiaalruumi analüüsiga, mis sisaldab väliuuringuid, linnaosa analüüsi ja sotsiaalruumi uuringuid. Andmeid kogutakse noorte, linnaosa elanike, spetsialistide ja kohalike ettevõtjatega fookusgrupi intervjuudega. Sotsiaalruumi kirjeldus sisaldab teavet ka noorte kogunemiskohtadest.

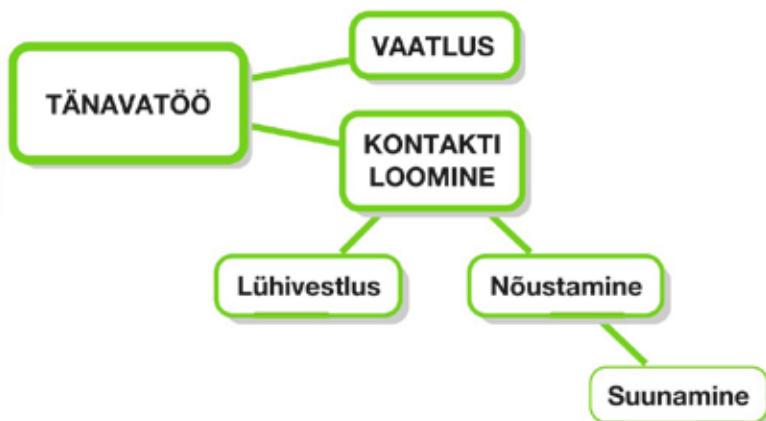

2. SAMM

Kontakti loomine noorte sotsiaalruumis. Otsesesse kontakti astumisele eelneb olukorra hindamine ja jälgimine. Spetsialistid hindavad, milline tänavatöö meetod antud juhul kõige paremini toimiks ning alles seejärel tegutsevad.

3. SAMM

Kontakti loomisele järgneb klienditöö, lähtuvalt noorest ja tema olukorra spetsiifikast. Kohapeal võib toimuda juba esmane nõustamine või sõlmitakse kokkulepped edasiseks. Gruppidele võib pakkuda osalemist rühmatöodes konkreetse tegevuskavaga noorte sotsiaalsete oskuste arendamiseks.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ VÕRGUSTIKUTÖÖ OLULISUS

Lianne Ristikivi
Sotsiaalteaduste magister

- Mis on võrgustik ning millised on selle liigid?
- Miks on võrgustikutöö oluline mobiilse noorsootöö teostamisel?

Mobiilises noorsootöös on **võrgustik võtmesõnaks**. Tänapäeval on võrgustikele ja võrgustikutööle mitmeid definitsioone.

Erki Korp (2007) on nimetanud, et **võrgustikutöö on koostöö** erinevate osapooltega, kes ümbritsevad abivajajat argielu probleemide lahendamisel. Korp nimetab ka, et lastega seotud töö kontekstis on oluline näha last ümbritsevate võrgustikena sotsiaalvõrgustikku ja ametnikevõrgustikku.⁴²

VÕRGUSTIKE LIIGITUS, MUDELID JA ROLLID

Mobiilse noorsootöö raames on oluline võrgustike hulgas näha **kahte selgelt eristuvat tüüpi**:

- **Mitteametlikud** ehk iseenesest tekkinud võrgustikud, nagu **perekond, sõbrad** jne. Need annavad inimesele kuuluvustunde, identiteedi ja eneseväärtustunde ning pakuvad vajadusel kaitset väliste ohtude eest. Selles käivituvad tihti mitmed abiprotsessid, kui üks võrgustiku liikmetest satub raskustesse. Selline võrgustik on üldine koosolemise vorm inimese igapäevases elus. Tugevasse võrgustikku kuuluvad inimesed on nii vaimselt kui füüsiliselt tervemad, kui majanduslikult, sotsiaalselt ja psüühiliselt nõrgemasse võrgustikku kuulujad. Näiteks kuritegelike noorte võrgustikul on aga hoopis negatiivne mõju, ehkki see võib väga tugevate sidemetega olla.
- **Ametlikud** ehk sihipäraselt moodustatud võrgustikud, mis põhinevad **huvidel** või **erialal**. Need konstrueeritud või kavandatud võrgustikud on teadlikult moodustatud kuuluvustunde ja kaitse pakkumise ning abistamisprotsesside vajadustest.

Oluline on arvestada, et mitteametlikud võrgustikud **muudavad inimese** tema igapäevaelus **tugevamaks** ja ametlikud võrgustikud muudavad **professionaalse organisatsiooni tugevamaks** ennetavas töös ja probleemide lahendamisel.⁴³

Ilmselt tuleb mobiilse noorsootöö teostajatel töö käigus kokku puutuda, luua, osaleda ja arvestada **väga erinevate võrgustikega** ja võtta arvesse noort ümbritsev primaarvõrgustik sotsiaalvõrgustikuna. Noore toetamiseks ja suunamiseks aga kasutatakse loodud võrgustikku kohapeal tegutsevatest erinevate institutsioonide ametnikest.

Mobiilne noorsootöö saab olla tulemuslik, kui eesmärgid on ühiselt mõistetavad ning koostöövõrgustiku liikmed on valmis panustama ühise eesmärgi nimel.

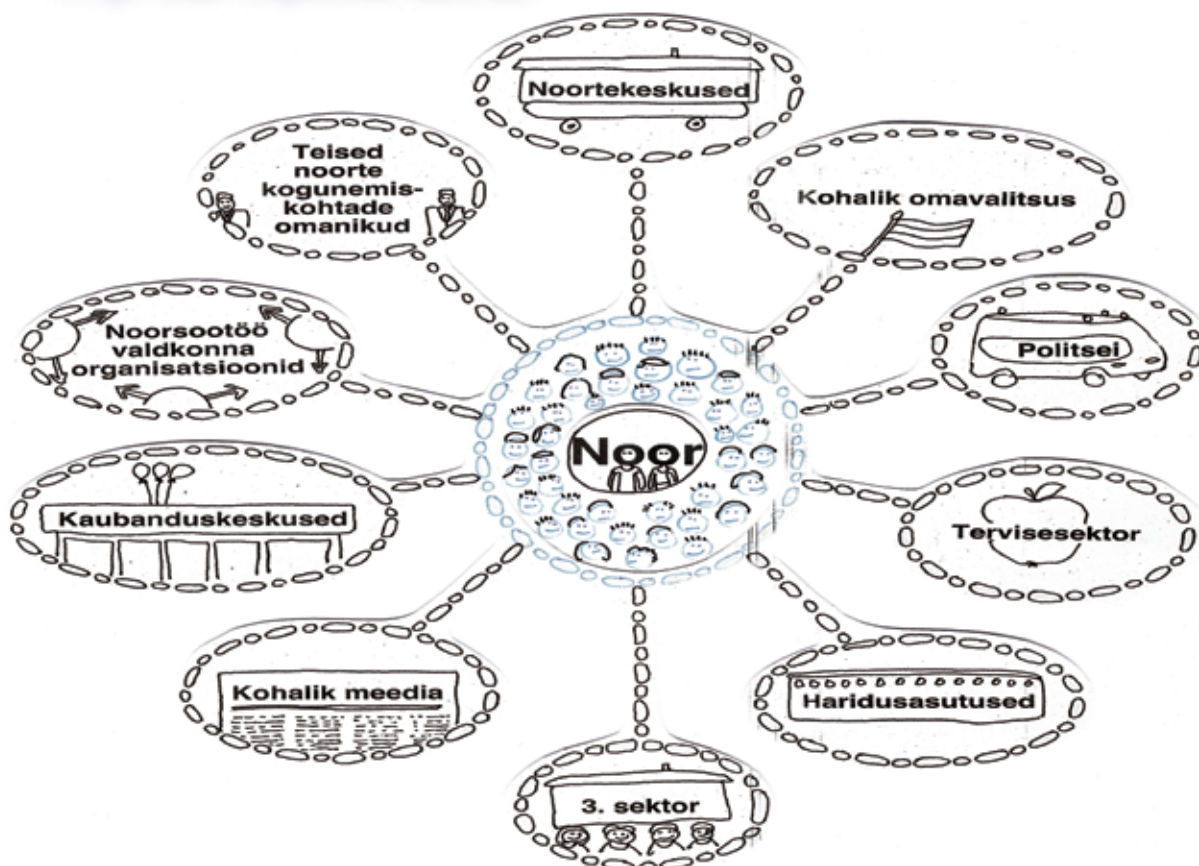
Kuidas toimub antud võrgustike määramine praktikas?

Mobiilse noorsootöö võrgustik peab teadma, mismoodi me asju ajame. Näiteks kui õpetaja näeb klassi aknast, et noorsootöötaja vestleb pargis popitajaga, siis ei jää ta ootama, millal laps tukkapidi tundi tuuakse, vaid rõõmustab: "Tore, et noorsootöötaja temaga kontakti sai. Ehk ei lähe aastatki, kui poiss jälle kooli tuleb. Vähemalt töö selles suunas on alanud."

Noortepuhul, kesontösiseltohtlikud, kasendale võiteistele, tuleb noorsootöötajal pöörduda teiste spetsialistide poole. Pole mõtet mängida sotsiaaltöötajat, psühhiaatrit või politseinikku, narkoloogist rääkimata. Enamusel meist ei ole selleks pädevust ega ka õigusi. Mobiilse noorsootöötaja professionaalsust näitab koostöövalmis ja professionaalne võrgustik, mitte uhkus kõikide probleemidega ise toime tulla.

Mobiilse noorsootöö teostaja vajab kahte tüüpi võrgustikke – praktikuid ja korraldajaid. Praktikud on need, kes igapäevaselt puutuvad kokku samade noortega, kellega meiega (õpetajad, huvijuhid, treenerid, arstid, sotsiaaltöötajad, poemüüjad, pargivahid, MTÜ-d jne). Nad teavad noori nime- ja nägupidi. Otsekontaktid võiksid meil olla neist paljudega, pidevasse töövõrgustikku võiksid kuuluda olulisimad.

Korraldajate tüüpi võrgustiku moodustavad isikud, asutused ja organisatsioonid, kes ise otseselt noortega ei tegele, kuid kelle otsused ja tegevused mõjutavad noorte elu-olu (KOV-i tippjuhid ja sidusvaldkondade spetsialistid, tööandjad, mõned teised MTÜ-d jne). Meil võiks olla võimalus mõjutada nende otsuseid. Mingis osas võrgustikud kattuvad.

MOBIILSE NOORSOOTÖÖTAJA ÕIGUSED, PÄDEVUSED JA VASTUTUS TÖÖS RISKIRÜHMA LASTEGA

Marina Paddar, Lõuna prefektuuri ennetusteenistuse vanem
Ly Brikkel, MTÜ Öökull juhatuse liige

- Kes on mobiilse noorsootöö sihtgrupp ning kuidas seda eristada?
- Millised on minu õigused, kohustused ning vastutus noortega kontakti loomisel?

SIHTGRUPID

Võttes aluseks, et mobiilse noorsootöö teostamine toimub tavaliselt noorte kogunemiskohtades ehk tänaval, kaubamajas, pargis, bussijaamas, siis on peamiseks sihtrühmaks **riskirühma lapsed**. Tegemist on nn **tänavanoortega**, kellel **puudub organiseeritud tegevus** ja kes veedavad enamuse oma vabast ajast **sihitult** avalikes kohtades (kaubanduskeskused, tänavad, pargid jne). Samas ei tohi neid segi ajada noortega, kes on samuti tänaval, aga ootavad seal näiteks bussi. Nemad otseselt prioriteetsesse sihtrühma ei kuulu.

Kuidas neid eristada?

Sihipärase tegevuseta tänaval viibivad noored võivad olla **kampavad noored**, kes oma tegevusega **ei sega** kaaskodanikke; **kampavad noored**, kes oma **tegevusega häirivad kaaskodanikke** või noored, kes paneva **toime süütegusid** (tubakatooteid tarbivad, alkoholi tarbivad, avalikku korda rikkuvad, vägivaldsed noored).

NOORSOOTÖÖTAJA ÕIGUSED, PÄDEVUSED JA VASTUTUS NENDEGA KONTAKTI ASTUDES

Noorsootöötaja **õigus on sekkuda**, vestelda, hinnata olukorda, osutada abi, suunata ning küsida nõu ja abi tugivõrgustikust.

Noorsootöötaja peab **omama oskusi** ja olema pädev kontakti saamiseks, suhtlemiseks, kuulamiseks, nõustamiseks, otsuste vastuvõtmiseks, enesekehtestamiseks, väitlemiseks ja analüüsimiseks.

Noorsootöötaja **vastutus on tagada** enda turvalisus, professionaalsus, **olla ise eeskujuks** ning tagada konfidentsiaalsus.

NÄIDE

JUHTUMI KIRJELDUS:

Kell 23.50 viibib grupp alaealisi kaubanduskeskuse juures oleval mänguväljakul. 14-aastane Piret ja 16-aastane Kalle tarvivad tubakatooteid, kaks 15-aastast noormeest istuvad pingil, millel asetsevad ka 0,5-liitrine viinapudel ja Coca pudel, mõlemad poisid tarvitavad alkoholi. 12-aastane tugevas alkoholi-joobes Mati lamab pingi kõrval.

Noorsootöötaja tegevus:

- Jälgib.
- Hindab olukorda ja võtab vastu otsuse sekkumise liigi suhtes.
- Alustab vestlust, saavutab kontakti.
- Hindab väliste tunnuste järgi alaealiste alkoholi joobe.
- Hindab 12-aastasele süüvõimetule Matile abiandmise vajadust, kas on tegemist alkoholijoobe tõttu hädaohus oleva alaealisega.
- Vajadusel selgitab ja väitleb teiste alaealistega abi andmise vajalikkusest.
- Kutsub Matile kiirabi ja abistab teda kuni kiirabi saabumiseni (nt tõstab Mati maapinnalt pingile, asetab külgasendisse, katab sooja riideesemega jne).
- Võimalusel informeerib Mati seaduslikku esindajat poisiga toimunust.
- Nõustab, selgitades ja jagades süüvõimelistele noortele informatsiooni seadustest tulenevatest võimalikest tagajärgedest.
- Motiveerib alaealisi alkoholi ja tubakatoote tarvitamist lõpetama ja koju minema.
- Vajadusel abistab alaealisi ohutult koju jõudmisel.
- Võimalusel lepib kokku hilisema kohtumise noortekeskuses.
- Kui hilisem kokkusaamine toimub, siis noorsootöötaja viib läbi järgmised tegevused:
 - Arutelu ja väitlus alaealiste õigusrikkumiste ja süütegude teemal.
 - Propageerib tervislikke eluviise.
 - Kaasab alternatiivsetesse tegevustesse.

Marina Paddar on noorsootöö valdkonnas töötanud alates 1980. aastast, kui asus tööle alaealiste asjade inspektorina tollases miilitsa jaoskonnas. Suur osa tööst keskendus ennetustööle tänavatel, kodudes, klubides ja koolides. 1997. aastast tänaseni on Marina olnud MTÜ Öökull vabatahtlik, käies koos reididel ja kodudes. Hetkel töötab Marina noorsoopolitsei ja tegeleb alaealistega, kellel on käitumisprobleemid. Marina viib läbi erinoorsootöö alaseid koolitusi ja seminare.

Ly Brikkel on noorsootöö valdkonnas töötanud alates 1997. aastast. Teoloogia õpingute ajal alustas Ly tööd Tartu Kristliku Koduse abiõpetajana, kus sai alguse töö teismeliste noortega. 1998. aastal asutas Ly koos mõttekaaslastega mittetulundusühingu Öökulli, mis esialgu oli suunatud vaid tänavanoortele. Hetkel õpetab Ly erinoorsootöö ainet Tallinna Pedagoogilises Seminaris ja Tallinna Ülikooli Rakvere Kolledžis.

TEADMISEKS:

Töös alaealiste õigusrikkujatega on Eestis kasutusel järgmised erinevatest seadustest tulenevad mõisted.

- **Tänavanoored** on noored, kellel puudub organiseeritud tegevus ja kes veedavad enamuse oma vabast ajast sihitult avalikes kohtades (kaubanduskeskused, tänavad, pargid jne).
- **Alaealine** on noorem kui 18-aastane isik.
- **Süüvõimeline alaealine** on 14-18-aastane süüdiv isik (karistusseadustik (KarS) §33).
- **Süüvõimetu alaealine** on noorem kui 14-aastane isik (karistusseadustik (KarS) §33).
- **Süütegu** on Eesti Vabariigi seadustes ja muudes seadusandlikes aktides sätestatud karistatav tegu.
- **Alaealine õigusrikkuja** on Eesti Vabariigi seaduste ja muude seadusandlike aktidega sätestatud karistatava teo toime pannud alaealine.
- **Alaealise seaduslik esindaja** on lapsevanem või kohtu määratud eestkostja, nende puudumise korral valla- või linnavalitsus (perekonnaseadus (PKS) §-d 50, 95, 97; sotsiaalhoolekande seadus (SHS) §24).
- **Abivajav alaealine** on alaealine, kes on tingimustes, mis ohustavad tema tervist või kes oma käitumise või tegevusega ohustab oma tervist, arengut ning kes vajab sotsiaalametniku sekkumist ümbritsevate tingimuste parandamiseks (lastekaitse seadus (LaKS) §32).
- **Hädaohus olev alaealine** on alaealine, kes on tingimustes, mis ohustavad tema elu ja tervist või kes oma käitumise või tegevusega ohustab oma tervist, arengut ning kes vajab kiiret eraldamist ja sotsiaalhoolekandeasutusse paigutamist (lastekaitse seadus (LaKS) §32).

Liikumispiirangut rikkunud alaealine on alla 16-aastane alaealine, kes on viibinud ilma täiskasvanud saatjata avalikes kohtades kella 23.00–6.00, ajavahemikus 01.0–631.08 kell 24.0–05.00 (lastekaitse seadus (LaKS) §23`).

MOBIILSE NOORSOOTÖÖ ELULISED PRAKTIKAD MUSTAMÄE NÄITEL

Tiiu Aasmäe,
Mustamäe Linnaosa Valitsuse erinoorsootöö peaspetsialist

- Kõik noored vs piiritletud sihtrühm
- Tänavanoore riskitegurid
- Mobiilse noorsootöö rakendaja ettevalmistus
- Praktilisi näiteid võrgustikutöö olulisusest
- Kogukonnatöö tähtsus

2007.-2008. aastal katsetati MOBIILSE NOORSOOTÖÖ terviklikku mudelit Tallinnas Mustamäe linnaosas.

MÄÄRATLE SIHTGRUPP JA ÜLESANNE

Enne, kui astuda esimesed sammud mobiilse noorsootöö käivitamiseks, on vaja **põhjalikult järele mõelda, milleks ja kelle jaoks** seda tehakse. Välinoorsootöö toimub **erinevates vormides**, see võib olla suunatud **erinevatele sihtgruppidele** ning ka **eesmärgid** võivad olla **erinevad**. Kui näiteks rannanoortekeskus või metsakülla saabuv noorsootöobuss võib olla **mõeldud kõigile**, siis **mobiilne** noorsootöö keskendub nn **tänavalastele** või tänavanoortele. Milles seisneb erinevus?

“**Tänavalapse**” ja “tänavanoore” **mõiste** on aastatega **muutunud**. Aastaid tagasi tähendas see last, kellel pole kodu, kes ei tea midagi oma vanematest ega kasvatajatest, kes elab mahajäetud hoonetes ning hangib elatist varastades või kerjates. Tänapäevase mobiilse noorsootöö kontekstis tähendab “**tänavanoor**” eelkõige sellist noort, kelle aeg möödub **tänavakampades** ja kelle tähtsaimaks **sotsialiseerumise** kohaks on **tänav**, park või kaubanduskeskus. Tavaliselt on tal olemas kodu, kuid ta ei ela seal pidevalt. **Teoreetiliselt** on tal olemas **täiskasvanud**, kes tema eest vastutama peaksid – pereliikmed, õpetajad, lastekaitse, noorsootöötaja, kuid kontakt nendega on kas äärmiselt habras või täiesti katkenud või ei ole seda tekkinudki. Tänavakambast on saanud perekonna ja **kogukonna aseaine**, kust loodetakse leida kaotatud turvatunnet ja tunnustust.

NÄIDE 1

Esimeste projektiga liitunud noorte igapäevaseks kogunemiskohaks on park, mis asub käidavas kohas linnaosa südames, suure kaubanduskeskuse ja kooli vahetus naabruses. Üldiselt üritavad mustamäelased ja väiksemad koolilapsed parki vältida. Pingid on kirjutud grafiti ja sõnumitega, tiheda põõsastiku varjus tõmmatakse suitsu ja tehakse muid valgustkartvaid tegusid. “Pargirahva” seas on palju alaealiste komisjonis käinud noori. Kontakt projekti noorsootöötajatega tekib üllatavalt kergesti. Mõned noored osalevad üritustel mitme kuu vältel.

KÜSIMUSED:

- Milline võiks olla mobiilse noorsootöötaja ja noortekamba esmakohtumise eesmärk?
- Kas ja kuidas peaks mobiilne noorsootöötaja arvestama, et on külaline noortekamba territooriumil?
- Kuidas suhelda pargis noorega, kes suitsetab?
- Kuidas suhelda pargis noorega, kes ilmselt peaks olema hoopis koolis?

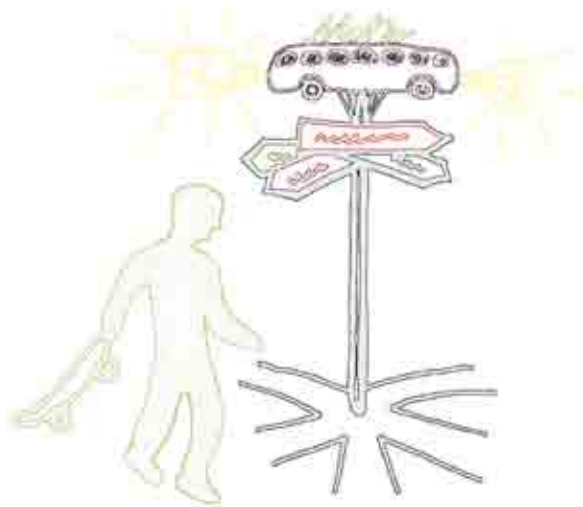
SELGITUS:

- Esmakohtumiste eesmärk on anda tänavanoortele teada oma olemasolust ja uuest rollist mobiilse noorsootöö noorsootöötajana. Kohtumisteks tuleb põhjalikult valmistuda, sõltumata sellest, kas noortega ollakse juba tuttav või mitte. Noored tahavad veenduda, et tegemist ei ole järjekordse “lapsed tuppä, suitsud peitu” kampaaniaga. Nad jätavad meelde meie näod, testivad meie usaldusväärsust ja võtavad endale aega, et selle kõigega harjuda. Kontaktide loomine ei ole mobiilse noorsootöö eesmärk, vaid edasise töö eeldus. Sel perioodil ei maksa kiirustada. Põgusatest tervitustest usalduseni võib kuluda palju aega, võib-olla isegi mitu kuud, aga see ei ole mahavisatud aeg.
- Suitsu tõmbav või koolist põgenenud kambake on mobiilse noorsootöö noorsootöötajale kingitus – hea võimalus juurde astuda, ennast tutvustada ja mitte keskenduda suitsu- või kooliteemale. Meie poolt oleks vale jätta mulje, et me pahategu üldse pole märganud, kuid kaebama me igatahes ei lähe. Meil on teiega praegu teised jutud. Mängime avatud kaartidega – meil on omad kokkulepped nii koolide kui politseiga, nemad teevad oma, meie oma tööd. Ehkki tõsi ta on - kaugem eesmärk on meil sarnane.
- Tugevasti purjus, narkouimas või „liimiste” noortega on teine lugu. Mõelda tasub kolme asja peale – noore turvalisus, enda turvalisus ja vestluse mõttekus. Tavaliselt purjus noortega suhtlema ei minda, eriti esmakohtumiste perioodil. Hea on, kui suudame meelde jätta, kes kambas olid ja kes millega silma jäi. Hiljem, kui kamba struktuuri ja rolle üles joonistama hakkame, on neist tähelepanekutest palju kasu. Võimalik siiski, et keegi tuleb saata koju, kellelegi kutsuda kiirabi ja keegi jääbki kaaslastega pargipingile jõmisema. Tänavatöö edenedes saab hiljem juhtunu juurde tagasi tulla ja noortega asjast rääkida. Purjus inimesega elu üle arutleda ei ole arukas.
- Noortele suitsu ja alkoholi ei pakuta, noortelt suitsu ja alkoholi vastu ei võeta, noortega koos suitsu ja alkoholi ei tarbita. Olgu selleks nii hea põhjus kui tahes.
- Tänavatööd tuleb teostada vähemalt kahekesi, laetud telefon taskus. Kui on loota kohtumist suuremate kampadega, siis võib mobiilse noorsootöö tänavameeskond olla ka suurem. Kahe-kolme noorega suhtlemise puhul ei tule meeskonna arvukus alati kasuks.

MILLISED ON TÄNAVANOORTE RISKID?

Tänavanoorte riskid on seotud paljude erinevate valdkondadega, millest olulisemad on **isolatsioon** (nt keele- või kultuuribarjäär, suhtlemisoskuste puudulikkus, tagasihoidlikud majanduslikud võimalused jms), **halb tervis** (nt ennastkahjustav käitumine, psüühikahäired), **nõrk prosotsiaalne lähivõrgustik** (kaootiline elukorraldus, hooletusse jäetus, kahjustavad suhted perekonnas ja kaaslastega) ning **võõrandumine koolist ja ühiskonnast** (õppimise katkestamine, õigusrikkumised, ühiskonnastaste hoiakute väljakujunemine). Eelpool nimetatud riskid piiravad tänavanoorte tulevikuväljavaateid. Nende sisemine motivatsioon noorsootöös osalemiseks võib olla kõrge, kuid üldine usaldamatus täiskasvanute vastu ja vähesed sotsiaalsed oskused kärbib seda oluliselt.

Mobiilse noorsootöötaja **ülesandeks on saada kontakti tänavanoortega**, peatada **nende eraldumine** ning tuua nad **tagasi ühiskonda**.

NÄIDE 2

Projektiga liituvad väga erineva taustaga noored. Suurem osa neist kuulub kampadesse, kuid seoses noortekohvikuga hakkavad üha enam huvi tundma ka õpilasomavalitsuste aktivistid, noored kunstnikud ja muusikamehed, mõned lapsed suunatakse alaealiste komisjoni poolt. Noorte ootused mobiilsele noorsootööle on väga erinevad. Ilmnevad ka vastuolud erinevate kampade ja rahvusgruppide vahel.

KÜSIMUSED:

- Millistele sihtgruppidele peaks keskenduma mobiilne noorsootöö?
- Kas mobiilse noorsootöö tegevused peaks olema mõeldud eelkõige tänavanoortele või oleks õigem suunata tänavanoored tavanoorsootösse?
- Kuidas käituda kampadevaheliste konfliktide korral?
- Kuidas suhelda noortega, kes ohustavad iseennast, teisi noori või noorsootöötajaid?
- Mida hakata peale noortega, kes pole otsene sihtgrupp?

SELGITUS:

Kui meie tööpiirkonnas tegutsevad tugevad noortekeskused ja huvikoolid ning koolides käib elav ringitöö, siis pole mõistlik hakata neid dubleerima või nendega konkureerima. Võtame parem aega olukorra kaardistamiseks ja selgitame välja need äärealad, sihtrühmad ja huvigrupid, kellele seni piisavalt tähelepanu pole pööratud. Püüame teada saada, milliseid võimalusi nad ootavad, ja mis eriti tähtis – millised vajadused on nende ootuste taga. Arvatavasti ei jätku mobiilse noorsootöö meeskonnal jaksu ja oskusi kõigi hüljatutega tegelemiseks. Sihtgrupp tuleb täpsustada, lähtudes vajadustest ja võimalustest. Ideaalis on koolid, noorte- ja huvikeskused meie koostööpartnerid, mitte vaenlased.

Noorte ja noortekampade probleemse käitumise põhjused on üsna erinevad, paljud neist jäävad väljapoole noorsootöötaja pädevust, näiteks psüühiline ja vaimne tervis, väärkohtlemine, perevägivald. Üheks väga noorsootööpäraseks põhjuseks on aga inimeste loomulik kuulumisvajadus. Kui noor tunneb kodus, klassis, noortekeskuses või huviringis end võõrana, siis ei aita see, kui me ta mõneks korraks füüsiliselt kuhugi kohale meelitame ja võib-olla isegi mõnd põnevat tegevust pakume. Ta tunneb, et ei kuulu sinna, ja läheb otsima “omasid”. “Omad” leiab ta pargist, ostukeskusest, internetist, tühjaks jäänud suvilast või sõbra korterist, kelle vanemad on välismaale läinud. On ka väike võimalus, et omamoodi “omaks” osutuvad mobiilse noorsootöö noorsootöötajad, kellele hüljatute elu tõepoolest korda läheb.

Mobiilne noorsootöö saab luua uue turvalise suhtlemiskeskonna, kus tuntakse ja arvestatakse tänavanoorte vajadusi. Selles keskkonnas kehtivad reeglid lepatakse kokku vähehaaval, pakkumisi saavad teha nii noored kui noorsootöötajad. Noori ei pea tingimata kuhugi suunama või kutsuma, suhtlemine ja tegevused toimuvad just seal, kus noored parasjagu viibivad. Iga kord, kui mobiilse noorsootöö meeskond valmistub välja minema, tasub endalt küsida – miks võiksid noored täna minu üle rõõmustada? Reidi kokkuvõtet tehes võiks püüda sellele küsimusele uuesti vastata – kuidas oli, kas noortel oli hea meel? Ajapikku võib selguda, et kõige muu kõrval ootavad noored meilt ka piiride ja reeglite kehtestamist, sest need suurendavad turvatunnet ja vähendavad isiklikku vastutust. Kui palju me nende ootustele vastu tuleme, on meeskonnasisese kokkuleppe küsimus.

Mõnikord juhtub, et tänavanoored peavad mingit territooriumi – parki, pinki, mänguväljakut, varemeid - enda omaks. See tuleb teadmiseks võtta ja sellega arvestada, ent alati ei saa sellega nõustuda. Kuna tänavanoored pole kusagil eriti teretunud ja neil puudub tavakeskkonnas “oma ruum”, siis pole õige nendega territooriumi pärast võitlema hakata. Mobiilse noorsootöö ülesandeks võiks olla kogukonna ja noorte rahumeelse kooseksistentsi taastamine. Kindlasti ei tohiks see olla noorte väljatõrjumine ja platsi tagasivõtmine korralikele kodanikele.

Rahu taastamine nõuab nii noortelt kui kogukonnalt head tahet, mis tähendab, et mobiilse noorsootöö meeskonnal tuleb töötada mõlema poolega. Rahuplaani võtmeisikuteks võivad kujuneda tavanoores, kellele mobiilse noorsootöö millegipärast meeldima on hakanud. Hästi mõjub ka avalike sündmuste sidumine noorte territooriumiga (rahvajooks, kontsert, suvekohvik jm), eriti mõnus on, kui mõned tänavanoortest soostuvad organisaatoritega kampa lööma.

Kui konflikti üheks osapooliks on selgelt kriminaalne noortegrupp, siis tuleb abi paluda politseilt.

MILLINE PEAB OLEMA Mobiilse noorsootöö olemus ja noorsootöötaja ettevalmistus?

Mobiilse noorsootöötaja ülesanne on **loominguline, mahukas ja raske**. Õnnestumisele võib loota, kui lisaks väljaõppele on täidetud kolm tingimust: **toimiv meeskonnatöö, toimiv võrgustikutöö ja toimiv kogukonnatöö**.

Mobiilne noorsootöö on **olemuselt meeskondlik**. Meeskonna ettevalmistus ja vajalikud oskused sõltuvad konkreetse **piirkonna** ja **sihtgrupi eripärast**, samuti valitud meetoditest ja tegevustest, kusjuures meeskonna liikmed toetavad ja täiendavad üksteist. Kindlasti ja alati tuleb arvestada keelelisi, kultuurilisi, subkultuurilisi ja soolisi iseärasusi. **Noorsootöötaja jääb ikka iseendaks**, kuid saab **teha endaga tööd**, mõistmaks paremini erinevaid inimesi, subkultuure ja maailmu.

NÄIDE 3

Ajutiselt osaleb projektis noorsootöötaja, kes õpetab noortele beat-boxi. Pärast õpingute lõpetamist Pisi-Pedas läheb ta tööle noortekeskusesse, mis asub teises linnajaos. Fänniklubi hülgab projekti ning järgneb õpetajale.

KÜSIMUSED:

- Millest võiks rääkida fänniklubi-poistega mobiilne noorsootöötaja, teades, et töö nendega on alles alanud, ning kartes, et uues keskkonnas võivad nad jälle sattuda pahandustesse?
- Kuidas suhtuda poiste IT-huvisse, kui on tekkinud kahtlus, et tegemist on pigem mängusõltuvusega? Mida teha, kui IT-huviga meeskonnaliige arvab teisiti?
- Millised võiksid olla erinevad põhimõtted mobiilse noorsootöö tänavatöö paaride moodustamiseks?

SELGITUS:

Tuleme tagasi põhiväärtuste juurde. Kui mobiilse noorsootöö keskmeks on noorte areng ja noorsootöötaja eneseteostus jääb alles teisele-kolmandale-neljandale kohale, siis sellest saamegi lähtuda. Karismaatilisi, loovaid, oma alasse kiindunud inimesi hinnatakse kõrgelt nii noorsootöös kui mujal, kuid sageli on nende nõrgaks kohaks alternatiivide nägemine ja meeskonnatöö. Noorsootöös on vaja leida kompromiss, mis pakub parimat arenguvõimalust noortele. Põnevate IT-lahenduste välja mõtlemine ja uute mängude katsetamine võib olla omal kohal enamuse noorte ja noorsootöötajate päevaplaanis, kuid mängusõltuvusele kalduvat noort ei tohiks sellega ahvatleda.

Noorsootöö kontekstis on noor oma valikutes vaba. Valikuid on alati rohkem kui üks ning igal neist on omad tagajärjed. Õpetame noortele valikute tegemist, see on kapital kogu eluks. Pikemas perspektiivis võib just vale valik osutuda eriti kasulikuks, sest vigadest õpitakse tavaliselt rohkem kui õnnestumistest. Noorsootöö saab luua suurest elust veidi turvalisema keskkonna, kus eksimisega ei kaasne pöördumatuid tagajärgi ja kus vigadele võib järgneda vigade parandus.

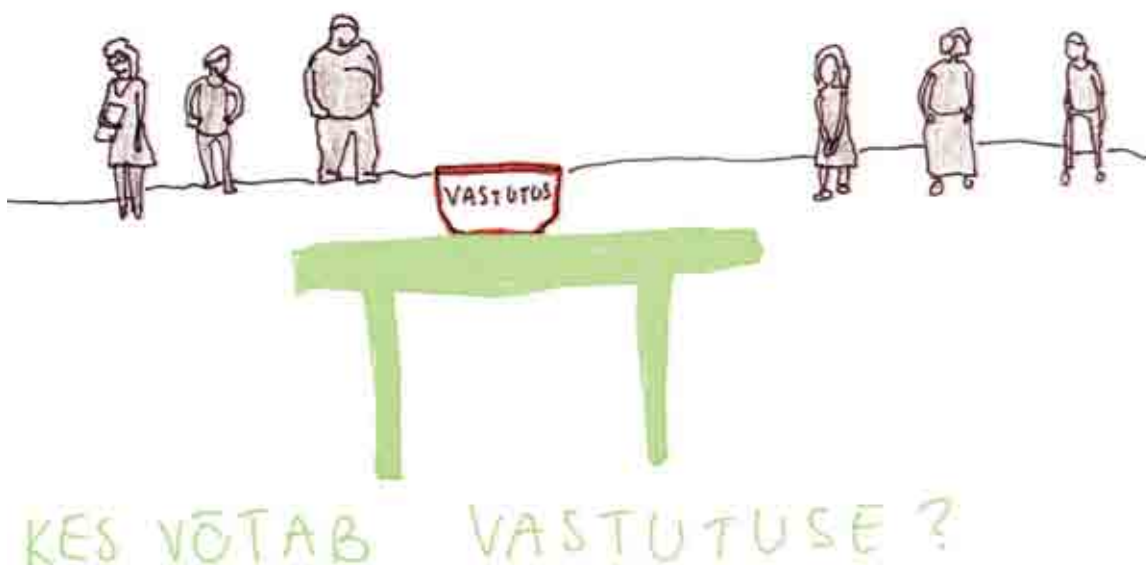
Mobiilse noorsootöö paarilised toetavad ja tasakaalustavad teineteist. Näiteks kui mina olen loodusesõber ja eelistan kahte põlispuud skeitpargile, siis minu paariline võiks olla ekstreemsportlane ja kaitsta skeitpargi ideed. Tõenäoliselt lähuvad noorte arvamused samuti lahku. Arutelus osalemine õpetab neid oma seisukohti kaitsma, teistega arvestama ja kompromisse tegema. Ühise kompromissi tulemusena loobume ühest puust ja ehitame natuke väiksema skeitpargi. Peamine pole mitte see, kas peale jääb minu puu või sinu park, vaid see, mida noored õpivad.

ÜLESANDED MEESKONNAS?

Nagu meeskonnas ikka, tuleb meeskonna liikmete vahel täpselt ära **jagada ülesanded ja vastutused**, kokku leppida mängureeglid ning lõpuni selgeks rääkida tegutsemise strateegia ja eetikaküsimused.

Kindlasti tuleb **väljastada** noortekampa või veebikeskkonda **imbumine kellegi teisena** – lihtsalt ühe noorena, kellegi sõbrana või fantoomina. Õige ei ole võtta endale ka abipolitseiniku, detektiivi, pealekaebaja, kasvataja või kooli käsilase funktsioone, üritada saada kamba liikmeks või liidriks, püüda kampa laiali ajada.

Noorsootöötaja on alati **kindlalt noorte poolel**, samas ei tähenda see tingimusteta heakskiitu. Mobiilne noorsootöötaja on aus, hooliv ja vastutustundlik täiskasvanu, kelle kaudu saab taastada noorte usaldus täiskasvanute maailma vastu.

NÄIDE 4

KÜSIMUSED:

- Millised võiksid olla mobiilse noorsootöö meeskonna kõige olulisemad koostööreeglid?
- Mida teha, kui meeskonna reeglitest kinnipidamine võib kahjustada last?

SELETUS:

Meeskonna koostööreeglid sõltuvad sellest, milline on meeskonna eesmärk ja milliseid vahendeid selle saavutamiseks soovitakse kasutada. Mobiilse noorsootöö üldine eesmärk kattub noorsootöö eesmärgiga – luua noortele arenguks soodne keskkond ning olla neile arenemise juures abiks. Veidi erinevad on sihtgrupid ja sellest tulenevalt on erinevad ka töömeetodid – mobiilne noorsootöö peab üles leidma ja arengusse kaasama noored, kes sellest esialgu midagi arvata ei oska. Aga kas mobiilse noorsootöö meeskond ise oskab? Kas me oskame öelda, millised on põhiväärtused, millele me toetume ja mille arengut toetame noorsootöös? Rikkus v.s. ausus, edukus v.s. hoolivus, eneseteostus v.s. meeskondlikkus, loovus v.s. seaduslikkus, mood v.s. tervis, multikulti v.s. omakultuur ja nii edasi. Loetelu vormis on suhteliselt lihtne valikuid teha, tegelikes olukordades ja tegelike inimestega suheldes tundub raskem. Oleks hea, kui mobiilse noorsootöö meeskond kõigepealt omavahel põhiväärtused läbi räägiks, selle peale ehituvad koostööreeglid juba peaaegu iseenesest. Kokkulepitud reeglitest peavad kinni pidama kõik meeskonnaliikmed.

Reeglid peaksid tagama turvalisuse, hõlbustama koostööd ja eesmärgi poole liikumist. Kui mõni juba kokkulepitud reegel hakkab pidevalt probleeme tekitama, siis tuleb see veelikord läbi rääkida. Võib-olla eksisime alguses ja peame nüüd reeglit muutma? Võib-olla oleme liiga mugavad, et reeglist kinni pidada, ehkki usume, et reegel ise on hea? Kas sellisel juhul peaksime muutma hoopis ennast? Võimalik ka, et oleme meeskonnana edasi liikunud ja reegel, mis algselt sobis, on ajale jalgu jäänud. Kas peaksime reegli ümber sõnastama? Kuidas? Igatahes: kui selgub, et mõni reeglitest kahjustab noori, tuleb see kõhklematult tühistada.

Reegleid teevad inimesed. Reeglid peavad olema kasulikud. Reeglid on inimeste jaoks, mitte vastupidi.

Seadused on reeglid, mis on kohustuslikud kõigile. Kui me püüame noortes kasvatada seadusekuulekust ning meie põhiväärtuste hulka ei kuulu silmakirjalikkus, siis tuleb ka meil endil seadustest kinni pidada.

NOORSOOTÖÖTAJA ETTEVALMISTUS

Tõenäoliselt ei piisa mobiilse noorsootöö jaoks noorsootöötajate **senisest ettevalmistusest**. Meeskonna täiendõppe suuna ja **konkreetsed arenguvajadused** näitab kätte piirkonna esialgne kaardistamine, sotsiaalruumi analüüs ja meeskonna ressurside erapooletu hindamine.

NÄIDE 5

KÜSIMUSED:

- Kas mobiilse noorsootöö tegijal peab tingimata olema noorsootöötaja ettevalmistus?
- Milliseid teadmisi, oskusi ja kogemusi vajab mobiilne noorsootöötaja lisaks tavapärasele noorsootöötaja ettevalmistusele?

SELGITUS:

Mobiilse noorsootöö meeskond seab endale suurema või väiksema eesmärgi. Eesmärk peab vastama ressursidele. Kui me rahuldume lihtsamate ülesannetega, siis võib ettevalmistus olla tagasihoidlikum, keerukamatele väljakutsetele vastamiseks vajame põhjalikumat väljaõpet. Kindlasti peavad kõik välitööle minejad läbima mobiilse noorsootöö põhikursuse, kus õpitakse tegema tänavatööd, rühmatööd, võrgustikutööd ja sotsiaalruumi analüüsi. Vastavat võimalust pakub hetkel Eesti ANK (vt www.ank.ee).

Kogemuste kasvades tekib vajadus uute teadmiste järele. Pole mõeldav, et töötame riskigruppidega, teadmata, mis on riski- ja kaitsefaktorid, kuidas neid hinnatakse või maandatakse. Raske on mõista noori, tundmata nende muusikat ja subkultuure.

Lähedased erialad, näiteks sotsiaaltöö, rekreatsioon ja pedagoogika toovad meeskonda lisaväärtusi, mis võimaldavad seada suuremaid eesmärke. Psühholoogia, eripedagoogika või erinoorsootöö pädevusega meeskond saab sihtgrupiks võtta kõrgema riskitasemega noored. Üldine noorsootöö alane haridus on kasulik eelkõige selleks, et meeskond mõtleks ühes võtmes, kuid see on saavutatav ka teiste vahenditega.

Mitmekultuurilises keskkonnas peab noorsootöötaja valdama keeli, milles noored omavahel suhtlevad.

VÕRGUSTIKUTÖÖ

Mobiilse noorsootöö teiseks võtmeküsimuseks on **toimiv võrgustikutöö**. Tänavanoori ümbritsev võrgustik on sageli hõre, ühekülgne ja kahjustatud. Tihti puuduvad sealt eluliselt olulised lülid – toetav perekond ja naabruskond, usaldusväärsed õpetajad ja klassikaaslased, tööandjad, huvitegevustega seotud inimesed nagu treenerid, trenni- või bändikaaslased, erinevate valdkondade spetsialistid nagu perearst, lastekaitse- või noorsootöötaja. Selleks, et taastada noorte normaalsed sidemed ühiskonnaga, tuleb mobiilsel noorsootöötajal tegutseda kahel rindel – ühelt poolt teavitada, jõustada ja arendada võrgustikku, teiselt poolt suurendada noorte valmisolekut võrgustikuga kohtumiseks. Tuleb tunnistada, et tõrkeid võib oodata mõlemalt poolt. **Mida väiksemad on noorsootöötaja õigused ja võimalused** tegutsemiseks, seda **olulisemaks osutub** oskus kaasata **võrgustikku**. Kahjuks ei kuulu võrgustikutöö täna veel noorsootöötajate väljaõppeprogrammi. Enne mobiilse noorsootööga alustamist peab meeskond asja endale kindlasti selgeks saama.

NÄIDE 6

1. Mobiilsed noorsootöötajad märkavad tänavareidil diilerit, kes ootab kooli lähedal tundide lõppemist. Märkamatu õnnestub neil toimuvat pildistada ning järgneda noortele, kes suhteliselt avalikus kohas end süstima hakkavad. Möödujad pööravad pilgu kõrvale ja ka noorsootöötajad ei tea, mida teha.
2. Noortekohvikustoimub filmiõhtu. Pooletunnise hilinemisega saabub 12-aastane noormees, kes varemgi projekti tegemistest osa on võtnud. Noormees on silmnähtavalt purjus. Filmi vaatamine oli häiritud.
3. 13-aastane neiu usaldab noorsootöötajale, et ootab last, ning palub sellest mitte kellelegi rääkida.
4. VIII klassi tüdrukul on tekkinud tõsine konflikt kooli sotsiaaltöötajaga. Kool on otsustanud tüdrukust vabaneda. Tüdruku ema on samuti kooliga vaenujalal ega soovi asjaga tegelda.
5. Noorte omavahelisest jutust selgub, et ühe 15-aastase noormehe vanemad on välismaale tööle läinud ning noormehe korterist on saanud nn place.

KÜSIMUSED:

- Mida teha, kui noored on usaldanud noorsootöötajale informatsiooni, millest seaduse järgi tuleks teatada politseile või lastekaitsele?
- Kuidas suhelda noortega, kes ohustavad iseennast, teisi noori või noorsootöötajaid?

SELGITUS:

Meie oleme täiskasvanud, noored on noored. Meie oleme võtnud vastutuse teha noorsootööd, noored ei ole võtnud kohustust selles osaleda. Noorsootöötajad vastutavad oma otsuste eest, noored oma otsuste eest. Noorsootöötajad saavad noori valikute tegemisel aidata ja julgustada. Lõplikult vastutavad oma valikute eest siiski noored ise, olenevalt vanusest.

Üsna suhtlemise alguses saame noortega rääkida sellest, et mõnel juhul on noorsootöötaja kohustatud talle usaldatud info edastama lastekaitsele või politseile – kui kellegi elu on ohus või kui tekib kahtlus tõsisest seaduserikkumisest. Kindlasti peab teatama juba toimunud raskest kuriteost. Väärtegudest nagu suitsetamine või esmakordne pisivargus, samuti põhjuseeta puudumistest teatama ei pea. Noor otsustab ise, kas jagab minuga kahtlast infot või mitte. Ta teab, et tühja-tähja pärast ma kuhugi tõttama ei hakka, vajaduse korral saame sellest rääkida omavahel. Jutu käigus võib muidugi selguda, et tegemist polegi tühja-tähja, vaid tõsise probleemiga. Kui ma otsustan noorelt saadud info edastada, siis ütlen seda ka talle endale. Kui ma otsustan olulise info enda teada jätta, siis selle eest vastutan mina.

KOGUKONNATÖÖ

Mobiilse noorsootöö kolmandaks oluliseks osaks on *kogukonnatöö*. Kuna mobiilse noorsootöö eesmärgiks on **noorte tagasitoomine ühiskonda**, siis ei piisa ainult noortega tegelemisest. Igal **konfliktil** on alati vähemalt **kaks osapoolt**. Heade tulemusteni jõudmiseks peavad muutuma mõlemad, seega tuleb mobiilsel noorsootööl pöörata ka kogukonnale niisama palju tähelepanu kui noortele.

Kogukonnatöö aluseks on **sotsiaalruumi analüüs**, mille põhiküsimuseks on kohaliku kogukonna vajaduste ja võimaluste väljaselgitamine. Selleks, et lepitada **kogukond “tülivate” noortega**, tuleb mobiilse noorsootöö eesmärgid ja põhiväärtused asetada kogukonna konteksti ning leida ühisosa või kompromiss.

Kõigile sobivate lahendusteni võib jõuda mitmel erineval moel – kutsudes kokku **laiapõhjalisi nõupidamisi või töögrupe**, kus sõnaõigus on nii kogukonna esindajatel kui ka noortel, kaasates vabatahtlikke, korraldades avalikke üritusi, arendades vabasektorit ja naabrivalvet, tutvustades eri poolte seisukohti kohalikus ajalehes. Võimalik, et väiksem mobiilse noorsootöö meeskond ei suuda kogu süsteemi töös hoida, kuid initsiaatori, ärgitaja ja ideedegeneraatori roll peaks olema igati jõukohane. Tihti on palju kasu sellestki, kui mobiilse noorsootöö esindajad osalevad linnaosa, koolide, korteriühistute jt kohalike võtmeorganisatsioonide kokkusaamistel. Järjekindel kogukonnatöö suurendab igamehevastutust ja tõstab sotsiaalse kontrolli taset piirkonnas.

NÄIDE 7

KÜSIMUSED:

- Kuidas iseloomustan oma tööpiirkonna kogukonda mina?
- Kuidas võiks sedasama kogukonda iseloomustada tänavanoor? Kuidas ta seda päriselt teeb?
- Kuidas võiks tänavanoori iseloomustada kogukonna erinevad esindajad? Kuidas nad seda päriselt teevad?
- Millised on kõigi nende kirjelduste peamised erinevused? Aga ühisosa?
- Mida see mobiilse noorsootöö jaoks tähendab?

VASTUSED:

Esmast sotsiaalruumi analüüsi tehes kirjeldasime oma kogukonda peamiselt tunde järgi (meil on palju inimesi, keda näeb kodumail peamiselt õhtuti ja nädalalõpus, sest nad käivad mujalt töö- või koolis), mõnevõrra kasutasime statistilisi andmeid (x meest ja y naist on pensionieas, z % neist saab toimetulekutoetust) ning ettevaatlikult tegime ka mõned oletused (noorte ja alkoholi teemal oskaks huvitavat juttu puhuda proua Maali, aga kindlasti ta ei tee seda, sest tema ju töötab viinapoes). Nüüd võiksime siirduda kirjeldamise juurest mõtestamise juurde - mida see kõik mobiilse noorsootöö jaoks tähendab?

Teeme väikese empaatiaharjutuse ja paneme kirja, mida meie arvates arvavad noored sellest, et ema ja kasuisa kunagi kodus ei ole, et vanaema käib katkiste kalossidega ja et proua Maali viinalett tahetakse kinni panna. Paneme kirja ka selle, kuidas võiks noortesse suhtuda proua Maali ja mida võiks kõigest sellest arvata vallavanem Vambola. Ja nüüd läheme Vambola, Maali, vanaema ja noorte juurde ning kuulame, mida nad päriselt asjast arvavad.

Ühed noored ütlevad, et kõik täiskasvanud ju joovad, meiegi valmistume iseseisvaks eluks. Teised noored räägivad, et kooli huvijuht võiks mõelda ka neile, keda ei huvita heegeldamine ja hiina keel. Kolmandad tunnevad end koolis halvasti, vabal ajal tahaks olla kusagil mujal, aga mujal pole samuti midagi teha. Neljandad ütlevad, et noortekeskuse juures võiks olla lastehoid, siis ei peaks väiksemate õdede-vendadega kodus istuma.

Vanaema ei võta alguses jutule, lõpuks kutsub tuppa, aga toa taga on vanaisast jäänud puutöökoda. Vanaemale meeldiks väga, kui lapselapsed seal koos sõpradega askeldaksid, aga pole ju, millest teha ja kes õpetaks. Mõtleme veel. Lastehoiu-jutu peale hakkab vanaema kätega vehkima: "Mul süda haige ja silm ei seleta." Lastehoiust tuleb rääkida kellegi teisega.

Vastupidiselt meie oletustele on proua Maali seadusekuulekas supersuhtleja, väikese viinaleti paneb ta kinni, sest kavatseb avada suure piljardisaali, ei mingeid trahve ega traagikat. Noortekohviku ideed lubab kaaluda, eriti kui eurorahad peale saaks.

Vallavanem Vambola suunab meid haridusnõuniku juurde, sest tema ise kandideerib kevadel Toompeale. Haridusnõunik suunab meid sotsiaalnõuniku juurde. Sotsiaalnõuniku naabrimees on paberitega, kuid tööta tisleer ...

Esimene hea uudis on see, et nõndanimetatud sidusgruppide ühisosa on üsna suur - on, millest edasi minna. Teine hea uudis on see, et kohtumiste käigus on märkamatult tekkinud tore võrgustik. Kolmas hea uudis on see, et oleme õppinud vääriliselt hindama esimesest allikast pärit informatsiooni. Empaathiaharjutuse osa võime ajapuudusel edasi lükata, kohtumised noorte ja kogukonnaga on aga vältimatult vajalikud. Mobiilse noorsootöö noorsootõtaja jaoks on need aluste alus.

VÄLJAKUTSED

Mobiilne noorsootöö kui sotsiaalpedagoogiline mudel vajab noorsootöö kõrvale päris palju selliseid teadmisi, oskusi ja kogemusi, mida ollakse harjunud pidama sotsiaaltöö pärusmaaks. See on huvitav ja vältimatu väljakutse, mis tuleb igal juhul vastu võtta. Kuna mobiilse noorsootöö peamiseks sihtgrupiks on nõrgema sotsiaalse taustaga ja kõrgema riskitasemega noored, siis nende puhul ei piisa riskide maandamiseks ja arengueelduste loomiseks aja arukast ümber korraldamisest.

Mobiilne noorsootöö algab noore sotsiaalse toimetuleku ja kohanemise toetamisega, et selle kaudu jõuda tema tegelike eelduste ja arenguni.

Tiiu Aasmäe on lõpetanud Miina Härma nim. Tartu II keskkooli ja Lastekunstikooli, misjärel õppis Tallinna Riiklikus Konservatooriumis ja Pedagoogilises Instituudis režiid. Hiljem töötas Tiiu Nukuteatris näitejuhi ja kirjandusala juhatajana. Alates 90-ndatest on Tiiu tegutsenud sotsiaalvaldkonnas, õppides juurde kriminogeensete riskide hindamist, kognitiiv-käitumuslikku teraapiat ja pereteraapiat. Kaks aastat tegi Tiiu vanglates sotsiaalsete oskuste ja pereprogramme, viis aastat töötas kriminaalhooldajana. Viimased kaheksa aastat on Tiiu juhtinud Mustamäe linnaosa erinoorsootööd ja ühtlasi osalenud ligi 900 juhtumi arutelul alaealiste komisjonis. 2005-2006 läbis Tiiu dr Walter Spechti mobiilse noorsootöö koolituse, peale mida pilootis ta 2007-2008 mudelit Mustamäel. Alates sellest hetkest on Tiiu aidanud kaasa mobiilse noorsootöö arengule.

ENNE, KUI LÄHETE TÄNAVALE, mõelge kas vastate neile tingimustele:

- Eesmärkide saavutamiseks tuleb kaasata võrgustik ja kogukond.
- Noortetöö aluseks peab olema terviklik piirkonna sotsiaalruumi analüüs.
- Töö eesmärk peab lähtuma piirkonna noorte vajadustest.
- Olete läbinud koolituse!
- Teate, mis on noorsootöö ja mis saab olla noorsootöötaja roll tänaval.
- Olete sõnastanud oma meeskonna põhiväärtused, millest kõik kümne küünega kinni hoiavad.
- Te olete sõnastanud oma tänase töö ühise eesmärgi ja leppinud kokku töö piirid - aja, ruumi ja vastutuse!
- Olge kindlad, et oskate anda esmaabi.

Pidage meeles:

- Te kannate vormi, mis suurendab teie turvalisust, kuid tekitab ka barjääre.
- Te olete iseenda parim ressurss.
- Te olete iseenda parim turvamees.
- Alustaga mobiilset noortetööd alles siis, kui olete läbinud vastava koolituse ja oma piirkonda hästi tundma õppinud.
- Töötage meeskonnana.
- Olge usaldusväärsed.
- Olega heatahtlikud.
- Välitööle minge alati vähemalt kahekesi, telefon taskus. Analüüsige oma tööd.
- Jagage oma kogemusi.
- Olge avatud arengule.
- Õppige juurde.

MOBIILNE NOORSOOTÖÖ INTERNETIS

Karmo Tihane,
Keila avatud noortekeskuse noorsootöötaja

- Keskkonnad, kus rakendada MoNo internetis
- Noorsootöötaja internetis, tema pädevused ja töömeetodid

Mobiilset noorsootööd (edaspidi: MoNo) internetis on võimalik teha **mitmel erineval viisil**. Kas siis noortega, keda juba tuntakse või uute noortega. Noorsootöötaja, kes plaanib internetis rakendada MoNo, peaks **olema kursis viimaste trendidega** ja noorte poolt **kasutatavate keskkondadega**. Tööks sobivad nii sotsiaalmeedia, foorumid kui ka vahetut suhtlust võimaldavad programmid.

Peamised kohad internetitööks on järgmised:

- Sotsiaalmeedia (rate.ee, orkut.com, facebook.com jne).
- Foorumid (lapsemure.ee, amor.ee jne).
- Vahetu suhtluse vahendid (jututoad, Skype, MSN jne).
- Noortekeskuse või mõni teine noorsootöö lehekülg.
- Kommentaariumid.
- Fotoportaalid (fotoalbum.ee, album.ee jne).

EESMÄRGID JA SIHTGRUPID

Eestis on mobiilse noorsootöö peamiseks eesmärgiks internetis olnud **info jagamine ja nõustamine**. Interneti-põhise mobiilse noorsootöö kaudu on **parim viis aidata noortel mõista**, millised **ohud on internetis**.

Sihtgrupid sõltuvad kasutatavast keskkonnast internetis, mis võivad piirkonniti erineda. **Sotsiaalmeedia puhul** on Eestis eristatud jagunemine vanusegrupiti. Näiteks varasemalt on rate.ee kasutajad olnud pigem algkooli-ealised noored, orkut.com kasutajateks põhikooli-ealised noored. See trend on aga hääbumas ning vanemad noored liiguvad ringi facebook.com ja sarnastel sotsiaalmeedia lehtedel.

Interneti-põhise noorsootöö üks lähemaid näiteid on **Soomes**, kus noorsootöö tegemiseks on loodud internetis eraldi keskkond ehk veebipõhine noortekeskus. Statistika näitab, et noored veedavad aina rohkem aega internetis ning mitmed riigid on mõistnud vajadust arendada internetis noorsootööd.

HE PEAMINE LINDKRA: SAINNA, KALE SAH NOOR

Noorsootõtaja pädevus ja töömeetodid

Noorsootõtaja peab olema **pädev jagama õiget ja asjakohast infot**, olema informeeritud viimastest infotehnoloogilistest lahendustest, trendidest, võimalustest ning oskama nende osas kaasa rääkida.

Internetis kasutatavad meetodid on järgmised:

- **Suhtlus noorega** – vahetu suhtluse kanaleid kasutades või siis foorumites, vastates noorte murekirjadele.
- **Noore tegevusele kaasa aitamine** – noorte poolt jagatud info levitamisele kaasa aitamine, veebimängudes abistamine jne.
- **Interneti sisu administreerimine** – fotoalbumites ebasüüdsate piltide teemal sõnavõtud, mittesobiva või solvava sisu teemal teavitamine, kommentaariumite modereerimine jne.
- **Noorte jaoks olemas olemine.**

NÄIDE

1. Alaealine noor lisab interneti fotoportaali pildi, kus ta on ebasobivas poosis ning napolis riietuses. Noorsootõtaja peab sellest teada andma portaali halduritele/moderaatoritele ning soovutama selle pildi eemaldamist. Kui noorsootõtaja tunneb pildil olevat noort, viib ta läbi vestluse kas interneti suhtlusvahendite kaudu või kutsub noore silmast silma kohtumisele. Noorsootõtaja selgitab noorele, miks selliseid pilte ei tohiks lisada ning milline mõju sel pildil võib tema tulevikku silmas pidades olla.
2. Noor on oma mure pannud kirja mõnda foorumisse ning noorsootõtaja saab sellele reageerida ja vastata õige infoga, viidates, et ta on noorsootõtaja.
3. Noor soovib kellegagi rääkida ning noorsootõtajal või noortekeskusel on olemas mõni vahetu suhtluse vahend, näiteks MSN, mida teavad ka noored. Noor saab alguses lihtsalt suhelda ning hiljem võib ta jõuda murede ja probleemideni, mis vajaksid lahendamist või sekkumist.

NÄIDE Soome noorsootõtõst internetis (Liisa Heikinheimo)

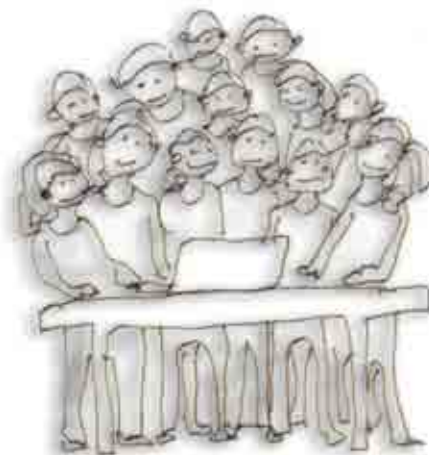
Soome mittetulundusühingud ja teised noortega töötavad sotsiaalabi organisatsioonid on näidanud üles kasvavat huvi noorsootõtõ teenuste vastu internetis. Siiski, interneti-noorsootõtõ meetodid ja sisu Soomes on üsna laiali ja uued. 2008. aastal asutasid mõned Soome mittetulundusühingud Interneti-noorsootõtõ Foorumi (Nuorille suunnatun verkkotyön foorumi), toetamaks noortega internetis töötavaid MTÜsid. Foorumi eesmärgiks on olla koostöövõrgustikuks, milles MTÜd saavad arendada noorsootõtõd, võrgustikutõd, vahetada teadmisi, edendada uuringuid ja noorsootõtõd internetis ning muuta seda töõd läbipaistvamaks. Selle poliitiliselt ja konfessionaalselt iseseisva foorumi väärtused põhinevad ÜRO Laste Õiguste Konventsioonil. Hetkel on foorumis 29 liiget, nende hulgas MTÜd, sotsiaalabi organisatsioonid ja Helsingi politseijaoskond.

Foorumis on kirja pandud interneti-noorsootöö eetilised põhimõtted:

- Kontakti algatanud noore õigused ja kohustused
- Noorel on õigus teada sihtrühma vanust, kellele teenus on suunatud.
- Noorel on õigus teada vestluse konfidentsiaalsuse taset ning kas ta saab jääda anonüümseks.
- Noorel on õigus usaldusväärsele, turvalisele ja erapooletule teenusele.
- Vajadusel suunatakse noor teistele teenustele.
- Noorel on õigus saada infot teenuse ja teenusepakkuja kohta, andmete kaitse ja kasutamise kohta, aga ka anda tagasisidet.
- Noorel on kohustus täita teenuse reegleid.

Internetis tegutseva noortejuhi õigused ja kohustused

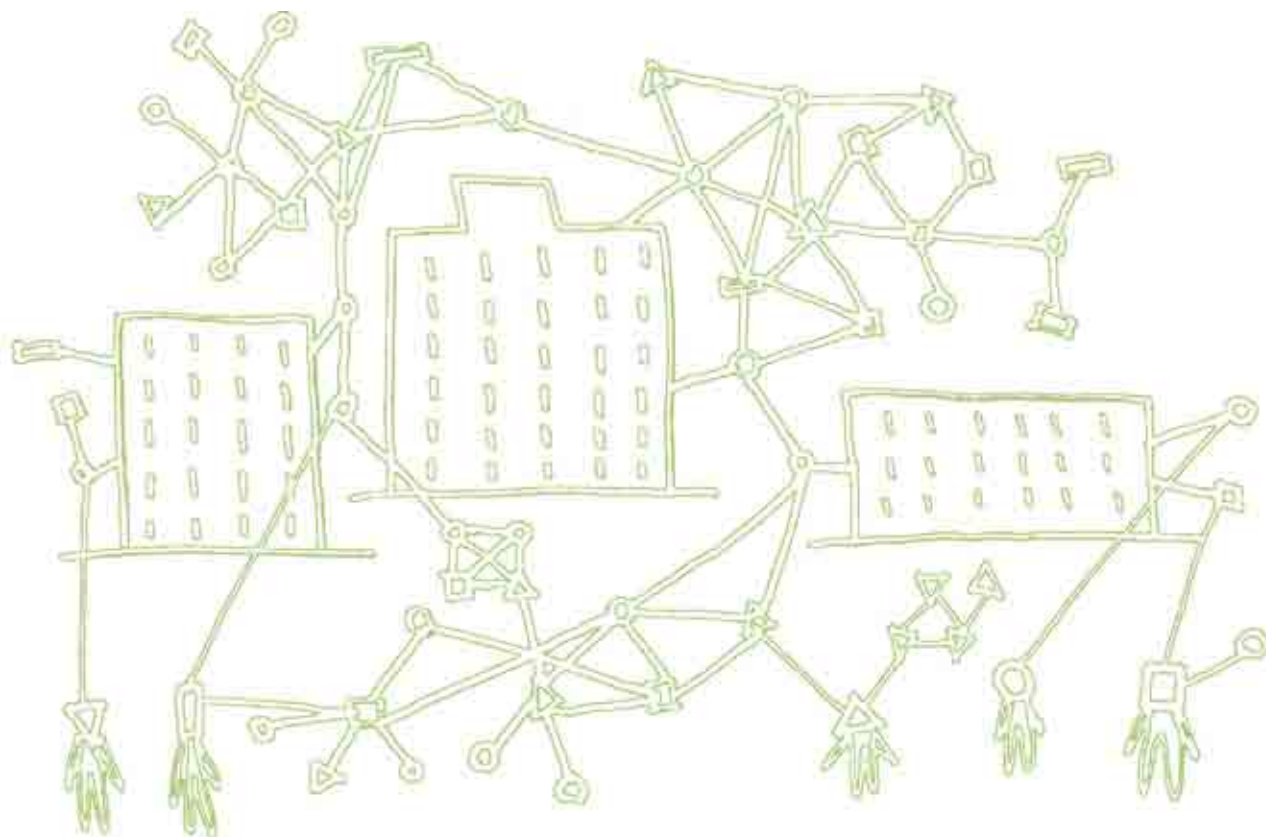
- Noortejuht on vabatahtlik või palgaline töötaja. Noortejuhil on õigus koolitustele ja regulaarsele juhendamisele.
- Noortejuhil on õigus teada, kas ta saab teenust osutades jääda anonüümseks.
- Noortejuhil on õigus keelduda nõustumast sobimatu kohtlemisega.
- Noortejuhil on vastutus sekkuda iga reeglitevastase käitumise puhul.
- Noortejuht nõustub käituma vastavalt tegutsemise põhimõtetele ning kuuluvuse väärtustele.
- Noortejuhil on õigus murda kokkulepitud konfidentsiaalsuse lepet, kui planeeritakse või viiakse ellu tõsine kuritegu või kerkib lapse kaitsmise mure. Noortejuht peaks noort sellest konfidentsiaalsuse leppe murdmisest võimalusel teavitama.
- Noortejuht on noore jaoks vestluse ajal saadaval. Noortejuht võib pakkuda võimalusi, kuid ei tee noore eest otsuseid.
- Noortejuhi poolt saadud juhised peavad olema asjakohased ja usaldusväärsed. Vajadusel suunatakse noored teistele teenustele. Noortejuht ei jää noorega kontakti väljaspool tööaega.

EHYT ry töö internetis

Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry (Soome Sõltuvusainete Kuritarvitamise Ennetamise Assotsiatsioon) on noortega internetis töötanud aastast 2002. Selle mittetulundusühingu eesmärkideks on suurendada üldist teadmist erinevatest ainetest ja nende kuritarvitamise teemadest ning edendada avatud vestlusi muudel Soome noorte eluga seotud teemadel. EHYT ry töötab noortega populaarsetel kaubanduslikel ja mittekaubanduslikel veebilehtedel, näiteks IRC-Gallery, Demi.fi, Facebook, Vauva.fi, kus näiteks korraldatakse regulaarseid vestlusi ja foorumi diskussioone. 2011. aastal kohtusid Ehyt ry töötajad internetis 53500 noorega. 2011. aastal laeti internetist 8700 korda alla Ehyt ry meelelahutuslikke ja harivaid mobiiltelefoni mängu ja Facebookil baseeruvaid viktoriine.

Karmo Tihane on lõpetanud Keila Gümnaasiumi 2003. aastal, peale mida omandas kutsehariduse Tallinna Teeninduskoolis klienditeeninduse erialal. Peale lõpetamist suundus Karmo edasi õppima noorsootööd Tallinna Pedagoogilisse Seminari, Alates 2008. aastast töötab Karmo Keila Noortekeskuses. Lisaks on Karmo MTÜ Keila Noorteaktiiv juhatuses ning mitmeid aastaid olnud tegev noorte ürituste korraldamisega. Huvi mobiilse noorsootöö vastu tekkis Karmol peale Keila noortekeskusesse tööle asumist. Erilist huvi pakub Karmole noorsootöö internetis, mille kohta sai ta infot ja häid näpunäiteid Soome koleegidelt.

KUIDAS NOORTE KOGUNEMIS- KOHTADES NOORTE NEGATIIVSE KÄITUMISEGA TOIME TULLA?

Karmen Maikalu
Psühholoog

- Miks käitub noor negatiivselt ning kuidas seda muuta?
- Oma tegudega ole eeskujuks!
- Lihtsad võtted suhtlemisel noorega
- Millisel juhul pean kindlasti koostöövõrgustiku poole pöörduma

Noori vaadeldes ja nendega kontakti saades **tunnetavad noorsootöötajad tihti**, et noored katsetavad piire, rikuvad avalikku korda, mõnikord tundub, nagu tahaksid nad **meelega olla ebaviisakad** vms.

Kui noor käitub väljakutsuvalt, ülbel, tõrksalt või lubamatult, siis on esmase reaktsioonina kerge teda hukka mõista ja eemale tõugata. Selle asemel tuleks aru saada, et noorte negatiivne käitumine tuleneb tavaliselt nende püüdest toime tulla nende jaoks keeruliste olukordade või täitmata jäänud vajadustega. Ehk aitaks selliselt käituvaid noori rohkem mõista see, kui mõelda, et sageli on iga inimene olnud pahur, häiritud või ägestunud. Miks? Põhjuseks on olnud tavaliselt mingid soovid või olulised vajadused, mille **rahuldamiseks pole inimest mõistetud** või on teda lihtsalt eiratud.

Maslow vajaduste teooria järgi vajavad kõik inimesed (ka noored!)

- toitu, jooki, und jt füsioloogiliste vajaduste rahuldatust,
- turvalisust ja kaitstust,
- armastust ja kuulumistunnet,
- enesest lugupidamist, positiivseid kogemusi ja tunnustust,
- eneseteostust.

Kui mõni nendest vajadustest on noorel rahuldamata (näiteks ei tunne ta end piisavalt kindlalt, kahtleb oma kuuluvuses sõprade hulka, on saanud vähe tunnustust vms), siis tekitab see pinget, mis **väljendubki tema negatiivses ja tõrksas käitumises**.

Seega tuleb osata näha selle pahura käitumise taha ning püüda mõista, mis on sellise käitumise põhjused, millised on selle **noore inimese täitmata vajadused**.

Kui selgub, et noorel on näiteks puudu tunnustusest, siis peaks noorsootöötaja tema jaoks otsima positiivseid tunnustust pakkuvaid võimalusi, ning tõenäoliselt väheneb esialgne negatiivne käitumine peagi.

VÕTTEID NOORTE KÄITUMISELE REAGEERIMISEKS

Millega veel peaks sellistes olukordades arvestama? On selge, et noorsootöötaja peaks säilitama **täiskasvanu väärtushinnangute maailma** ning mitte kõike proovitud heaks kiitma. Ent samuti on selge, et noorsootöötaja ei saa moraali lugedes, näppu viibutades, keelitades, hirmutades, hoiatades ja häbistades noortele “õigeid” väärtushinnanguid õpetada. Selline “abistamisviis” tekitab noortes pigem vastuhakku, nii et nad hakkavad veelgi visamalt end ja oma käitumist õigustama ja kaitsma. Mida siis teha?

Esmalt saab noorsootöötaja olla eeskujuks oma isikuga, oma käitumise ja reaktsioonidega. **“Järgi minu sõnu, mitte minu tegusid” pole** kuigi tõhus lähenemine, kui tahetakse noortele teatud väärtuseid õpetada. Ent **“tee, nagu mina teen” suudab** neid märksa tõenäolisemalt mõjutada või kujundada.

Kui noortega nende endi kogunemiskohtades rääkida, siis peab meeles pidama, et edukas noorsootöötaja **jagab teadmisi**, mitte ei pea loengut, **pakub**, mitte ei suru peale, **teeb ettepanekuid**, mitte ei nõua. Noorsootöötaja pakub oma ideid ja jätab siis noore otsustada, kas neid järgida või mitte. Eesmärgiks peaks olema olla koos ja mõelda koos. Oluline on mitte mõelda noore eest, vaid mõelda ja arutleda temaga koos nii, et noor ise võiks jõuda teatud otsuse või tõdemuseni.

Üks **väärtuslikumaid abivahendeid** on noortega kohtumisel **aktiivne kuulamine**. Kui pakkuda noortele uusi ideid, on tavaline, et esialgu tõmbuvad nad kaitsesse või avaldavad vastupanu. Selle asemel, et üritada oma seisukohti veelgi veenvamalt selgitada (et nad ikka aru saaks, et mul on õigus!) või käega lüüa (pole mõtet – nad niikuinii ei mõista), võiks hoopis noorte vastuväiteid kuulata. Võiks lasta neil rääkida, mida nad arvavad ja miks nad nii arvavad. Noorsootöötaja peaks sealjuures **siira huvi** ja **tähelepanuga** kuulama, vahepeal **kuulnud** tagasi **peegeldama** (ma saan sinust nii aru, et sinu arvates..., sinu seisukohast vaadates on siis nii, et... jne) ning **mitte** noorte seisukohti **kritiseerima** (kritiseerimast hoidumine ei tähenda automaatset nõustumist!).

Noortega **suhtlemisel** on **oluline**, et õhkkond oleks austav, loomulik ja lihtne. Noor vajab kogemust, et teda **mõistetakse** ja **aktsepteeritakse** – see vähendab tema negatiivseid tundeid, tõstab enesehinnangut ning soodustab **edasist suhtlemist** ja **usalduse** tekkimist.

Aktiivne **kuulamisviis** tekitab noortes tunde, et nende mõtteid ja tundeid austatakse, mõistetakse ja aktsepteeritakse ning nii suureneb ka **tõenäosus**, et hiljem on nad **valmis noorsootöötaja seisukohti ära kuulama**.

Samas peaks **noorsootöötaja teadma oma rolli ja suutma hoida piire**. Ühest küljest ei tohiks ta olla ülevalt alla vaatav moraliseeriv täiskasvanu, teisest küljest ei tohiks ta noorte seas n-ö ära lahustuda. Noorsootöötaja on noorte jaoks täiskasvanud sõber ja suunaja, keda saab usaldada ning kes oma olemasolu ja egevusega toetab noorte arengut ja toimetulekut.

NOORELE ENDALE OHTLIKU KÄITUMISE ÄRATUNDMINE

Kuigi noorte **negatiivne** käitumine on mõnes **mõttes loomulik**, on ometi mõningaid käitumis- või reageerimisviise, mille puhul võib põhjuseks olla midagi tõsisemat (vägivald, hooletusse jätmine, psüühikahäired vms) ning **noore huvides peaks kaaluma** abi saamiseks teiste spetsialistide (nt omavalitsuse sotsiaal- või lastekaitsetöötaja, koolipsühholoog või kooli sotsiaalpedagoog, kohaliku nõustamiskeskuse töötajad, anonüümne lasteabi nõuandetelefon **116111**) poole pöördumist.

Vajadust täiendava abi järele kinnitavad depressiivsed nähud või noore negatiivsed käitumised.

Karmen Maikalu töötab igapäevaselt Põltsamaa Ühisgümnaasiumis koolipsühholoogina, samas tegutseb aktiivselt koolitajana. Ta on läbinud suhtlemistreeneri, Gordoni Perekooli koolitaja, PREP-paarisuhtekoolituse koolitaja ja karjäärinõustaja väljaõppe kursused ning teinud palju koolitusi lapsevanematele, noorsootöötajatele, töötutele jt. Karmen oli Jõgevamaa Aasta Koolitaja 2010 ning Aasta Koolitaja Noortevaldkonnas 2011 nominent. Hetkel täiendab end perekonnapsühhoterapeudi pädevuskoolitusel.

Depressiivsed nähud on noore juures on järgmised:	Noore negatiivsed käitumised on järgmised:
<ul style="list-style-type: none"> • on peaaegu alati kurvameelne, ka siis, kui kõik läheb hästi; • muretseb pidevalt selle pärast, et keegi võib ahistada, lüüa, viga teha või juhtub midagi muud halba; • alatasa vaevab teda väärtusetuse- või süütunne; • pisarad on kerged tulema; • on väga endassetõmbunud; • puudub huvi asjade ja tegevuse vastu, mis varem huvitasid; • pidev üksildustunne, klammerdumine temast hoolivate täiskasvanute külge; • väldib sõpru, tuttavaid ja pereliikmeid; • on väga arg – puudub julgus suhete loomisel, otsuste tegemisel; • keskendumisvõime on langenud, sageli väga hajameelne; • ei suuda üle saada mõne inimese kaotusest või surmast; • teda kiusatakse, narritakse; • on väga kergesti haavuv; • pidev mure oma keha või väljanägemise pärast; • sagedased põhjuseta iiveldustunded, kehaline valu (sageli kõhuvalu), väsimus, nõrkus; • esinevad seletamatud muutused söömisel ja magamises; • räägib, et eluga on raske toime tulla; • tal on surmamõtted, räägib tihti surmast; • on teinud enesetapukatse või on mõnel muul viisil ennastvigastavalt käitunud (nt ennast löikunud). 	<ul style="list-style-type: none"> • on väga äkiliste meeleolumuutustega; • ei arvesta teistega, rikub pidevalt korda; • on julm ja vägivaldne nõrgemate vastu; • lõhub sihilikult teistele kuuluvaid asju; • pistab tahtlikult midagi põlema ja tekitab tulekahju; • algatab tihti kaklusi, kasutab relva; • hulgub, eelistab endast tunduvat nooremate või vanemate seltskonda ; • jookseb kodust ära, keeldub kooliminekest; • otsib eluohtlikke olukordi; • tarvitab ohtralt alkoholi või narkootilisi aineid; • tal on kujunenud sõltuvus mänguautomaatidest, arvutimängudest, hasartmängudest; • on sisse murdnud autodesse, korteritesse, kontoritesse; • tal on seksuaalselt lodev käitumine; • ei saa teiste noortega läbi; • ei tunne ennast süüdlasena, ka siis kui oleks põhjust; • fantaseerib liigselt, mistõttu paljud asjad jäävad tegemata; • kuuleb häält, mis räägivad temast või temaga.

ENESEKAITSE JA HÄDAKAITSE

Andreas Kangur
Õigusteaduste magister

- Mis on enesekaitse?
- Kuidas saab ise ennetada ohusituatsiooni tekkimist?
- Hädakaitse – mis see on?
- Kas mul on kohustus sekkuda?

ENESEKAITSE

Mobiilse noorsootöö tänavatöö raames võib noorsootöötajal tekkida olukordi, kus vajatakse enesekaitset. **Enesekaitse on taktikate kogum**, mis aitab vältida vägivaldset ohvriks langemist.

Enesekaitse hõlmab eelkõige ohuolukordadesse sattumise vältimise võtteid. Edukalt enesekaitsevõtteid kasutades on võimalik viia vägivaldse konflikti võimalus minimaalseks.

Mõned soovitused ohuolukordade vältimiseks on järgmised:

- **Vältida joobnute seltskonda** - alkoholihoobes inimene ei pane tähele ohumärke, mis inimest muidu hoiataksid. Samuti võib purjuspäi teha rumalusi, mis teisi inimesi ärritavad ja vägivaldset reaktsiooni provotseerivad. Joobes isikud võivad aga ilma ratsionaalse põhjusega inimest rünnata, kuna mõistavad teda oma seisundi tõttu valesti.
- **Vältida tundmatute jõukudega** suhtlemist pimedas inimtühjas tagahoovis või kõrvaltänaval – võõrastega on ohutum suhelda avalikus hästivalgustatud kohas.
- **Jälgida inimesi enda ümber** – nende riietus ja tegevus võib anda kasulikke vihjeid nende kavatsuste kohta. Kuulata, mis ümbruses toimub – siis jõutakse ehk õigel ajal ümber pöörata enne kui kurjategija jooksuga selja tagant ründab. Kõrvaklapid ja muusika tänaval liikudes jätavad inimese ilma ühest tajuorganist.
- **Mitte norida inimestega tüli**, mitte arvustada neid, mitte suurustleda ega teha kahemõttelisi märkusi, mida võiks solvanguna käsitleda.
- **Mitte eksponeerida oma vara** – lahtiselt lehvivad suured rahatähed ja kallid ehted kutsuvad kurjategijaid kallale.

HÄDAKAITSE

Hädakaitse on juriidiline mõiste, mis käsitleb olukorda, kus üks **isik tõrjub** teise isiku poolt tema vastu või kolmanda isiku vastu suunatud **õigusvastast rünnakut**. Hädakaitset reguleerib Karistusseadustiku paragrahv 28. Hädakaitse seostub eelkõige aktiivse enesekaitsega – kaitsetegevusega, millega kahjustatakse ründajat. Igaühel on õigus ennast, teisi ja oma vara õigusvastase ründe eest kaitsta.

Hädakaitse juures tuleb silmas pidada järgmisi asjaolusid:

- Kaitsetegevus on **õigustatud vaid siis**, kui rünne on juba alanud või vahetult algamas (nt kurjategija haarab relva, tõstab tooli löögiks valmistudes pea kohale, läheneb agressiivselt, samal ajal verbaalselt ähvardades vms).
- Kaitsetegevus tuleb lõpetada, kui ründaja on kahjutuks tehtud, st ei ole enam võimeline rünnet uuendama.
- Valitud kaitsevahend peab olema sobiv, st temaga on võimalik rünnet tõrjuda.
- Valitud kaitsevahend peab olema kättesaadavaist sobivatest vahenditest säästvaim, st kaitsja ei pea endale võtma ebakindlast kaitsevahendist tulenevat riski. Kui aga valida on mitme vahendi vahel, mis kõik ründe efektiivselt lõpetaksid, tuleb valida see, mis teisele sealjuures kõige vähem kahju teeb.
- Kaklust lahutama minnes pidada silmas, et tõenäoliselt on vaid üks kaklejaist hädakaitse seisundis, teine aga hoopis ründaja ja seega õigusrikkuja. Õigusrikkujat abistades aidatakse kuriteole kaasa.

Enne, kui otsustatakse õigusvastasesse tegevusse sekkuda, **tuleb veenduda**, et ollakse selle jaoks sobivas positsioonis – lugeda kokku korrarikkujad, hinnata nende agressiivsust ning oma võimekust. Kui selline kohustus ei tulene isikule seadusest (nt politseiametnik) või lepingust (nt turvatöötaja), ei ole ühelgi isikul kohustust enda elu ohtu panna kuritegeliku ründe tõrjumisel. Kasu on ka sellest, kui informeerida politseid ning pidada pahategijaid silmas, et saaks pärast olla hea tunnistaja.

Sattudes vägivaldsesse konflikti, tuleks **püüda võimalikult palju meelde jätta** ründajate ja nende tegevuse kohta, et neid hiljem oleks võimalik identifitseerida. Appi karjudes ei tasu lihtsalt kisendada, vaid hüüda kallaletungija nime, kui seda teatakse, ning kasutada väljendeid, mis kõrvalseisjates ei jäta kahtlust, kes kelle eest end kaitseb – näiteks “Madis, ära löö!”

NÄIDE (Tiiu Aasmäe)

MoNo noorsootõtajad teevad tänaval tavapära ringkäiku. Nad märkavad poe juures tuttavaid tüdrukuid (13-14), nendega koos on kaks veidi vanemat noormeest (enam-vähem 18). Noormehed on silmnähtavalt purjus, nad teevad tüdrukutele kahtlasi ettepanekuid, tüdrukutele paistab see meeldivat. Poest väljub kolmas noormees, samuti purjus, kilekott käes. Suundutakse lähedal seisva auto poole, auto ukseid tehakse lahti, muusika pannakse mängima, tüdrukuid kutsutakse tagaistmele. Noorsootõtajad tervitavad, tüdrukud itsitavad, noormehed vastavad lameda naeruga.

KÜSIMUS:

Kas ja kuidas peaksid sekkuma noorsootõtajad?

ARUTELU:

Nii tüdrukud kui noormehed on MoNo sihtgrupp. Tüdrukutega on kontakt juba olemas, noormehed on võõrad. Kuna meeskonnas kehtib kindel reegel, et purjus noortega esmakontakte ei looda, siis noormeestega pikemat juttu ette võtta ei saa. Jääb üle kaaluda, kas ja millest tasuks rääkida tüdrukutega. Siiski pole hea ka poistest nagu tühjast kohast mööda minna, neile võiks öelda tere ja et soovitakse tüdrukutega paar sõna vahetada.

Noortele saab sõbralikult meelde tuletada, et nad mingil juhul purjuspäi sõitma ei läheks, pahandusi võib tulla ka avaliku korra rikkumise ja alaealistele alkoholi pakkumise pärast. Tüdrukuid võiks endaga kaasa kutsuda või pakkuda kohtumiseks välja mingi lähedane koht ja kellaaeg. Igaks juhuks võiks tüdrukutele uuesti anda oma visiitkaardi ning lahkudes paluda poe turvameest olukorral silma peal hoida.

Kuna noorsootõtajad kannavad MoNo veste, siis on neil väike turvaeelis tavamööduja ees, kuid sellele vaatamata võivad purjus noormeeste reaktsioonid olla ettearvamatud. Kui paistab, et noored kavatsevad siiski lõbusõidule minna, tuleb neile öelda, et peate teatama politseile. Kui vaja, siis teetegi seda.

Kui noored muutuvad teie suhtes agressiivseks, lahkuge kohe. Ilmselt olete olukorda valessti hinnanud. Sellest on võimalik õppida.

Kõik keerukad olukorrad, kus noorsootõtajal puuduvad head lahendused, tuleb meeskonnas hiljem läbi arutada. Palju aitab, kui taolisteks juhtudeks kehtestatakse omad reeglid, nt "noorsootõtaja ei tohi võtta ilmseid riske", "nõrgema paarilise sõna maksab" või "kui tunned, et olukord muutub noorele eluohtlikuks, kutsu kindlasti abi". Ühistele reeglitele toetudes on noorsootõtajal kergem otsustada, mida teha.

Andreas Kangur on Tartu Ülikooli õigusteaduskonna lektor. Ta on õigusteadust õppinud Eestis, USA-s ja Šotimaal ning on USA New Yorgi osariigi advokatuuri liige. Ülikoolis õpetab Andreas peamiselt kohtumenetlusega seotud aineid. Viimased 14 aastat on Andreas olnud tegev ka võitluskunsti õpetajana Tartu Budoklubis, õpetades enesekaitseoskusi ja erinevaid võitluskunste nii sportlastele kui turvatõtajatele, tavalistest Tartu noortest rääkimata. Andreas on mitme rahvusvahelise võitluskunsti organisatsiooni liige ning koryu-uchinadi karate ametlikesindaja Eestis. Lisaks on Andreas pikka aega töötanud noortelaagrites USA-s ning tegelenud noorsootõoga seonduvate õiguslike probleemide alase koolitamisega Eestis.

MONO SELETAV SÕNARAAMAT

- Käesoleva sõnaraamatu eesmärk on koondada kasutusel olevate mõistete tähendused, et luua eeldused ühiste mõistete kujundamiseks ja panna alus avalikele diskussioonidele ühise terminoloogia kujundamiseks.
- Mõistete algallikad leitavad abiraamatu elektroonilises variandis www.ank.ee

Erinoorsootöö

Riski oludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomine noorte võimete ja oskuste aktiviseerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu (noorsootöö strateegia 2006–2013).

Internetinoorsootöö

Tuttavate või uute noorte sihtgrupiga suhtlemine erinevates internetiportaalides noorsootöötajana.

Kogukonnatöö

Mobiilse noorsootöö üks valdkond, mis sisaldab elanike teavitamist ja kodanikualgatuse julgustamist, et ennetada sotsiaalprobleeme (Walter Specht).

Kontaktnoorsootöö

Tänavanoorsootöö liik, mis sisaldab aktiivse kontakti loomist tänaval või avalikus ruumis viibivate noortega, et aidata neid järgmise vajaliku teenuseni.

Kutsuv noorsootöö

Tänavanoorsootöö liik, mille käigus viiakse läbi tegevusi eesmärgiga kutsuda noori keskusesse.

Mobiilne noorsootöö

W. Spechti lähenemise järgi on tegu kontakti loomisega noortega nende oma kogunemiskohtades, eesmärgiga neid tänavalt ära tuua ning uusi võimalusi luua enesearenguks, sisaldades nelja omavahel läbipõimunud meetodina tänavatööd, juhtumitööd, grupitööd ja kogukonnatööd. Eesti ANK lähenemise kohaselt on lisatud eelpool toodule noorsootöö valdkonna arengukohaste ja temaatiliste tegevuste läbiviimine kohtades, kus noortel ei ole ligipääsu noortekeskusele. Rakendamisel keskendutakse neljale tegevussuunale: tänavatöö, töö internetis, noorsootöö teenuse tagamine teises piirkonnas ja noorsootöö teenuse tagamine noorte kogunemiskohtades.

Mobiilne noorsootöötaja Vastava väljaõppe saanud noorsootöötaja, kelle peamine töökeskkond on tänaval ja avalikus ruumis noorte kogunemiskohtades, eesmärgiga pakkuda noortele võimalust minna tegutsema noortekeskustesse või anda infot noorsootöö teiste võimaluste kohta piirkonnas.

Noor	Seitsme kuni kahekümne kuue aastane füüsiline isik.
Noorsootöö teenused	Noorsootöötajate pakutud tegevused noortele mitmekülgseks isiksuse arenguks tingimuste loomiseks.
Noortegrupp	Kahest või enamast noorest koosnev grupp, kes tegutseb peamiselt tänaval või mujal avalikus ruumis ning milles on väljakujunenud oma reeglid, normid ja suhted.
Noortekeskus	Füüsiline ruum, kus väljaõppinud inimeste poolt viiakse läbi noorsootöö tegevusi ning mis on noortele püsivalt kasutamiseks noorsootöö eesmärgil.
Risk	Millegi toimumise tõenäosus. Kõrge riskitase näitab millegi toimumise suurt tõenäosust, kuid seda ei tarvitse siiski juhtuda. Riskitaset määratakse riskifaktorite abil.
Riskirühma lapsed	Noortegrupid, millel on suur tõenäosus teatud negatiivseteks käitumisteks või negatiivsete seisundite kujunemiseks. MoNo puhul peetakse tavaliselt silmas kriminogeenseid riske e tõenäosust käituda õigusvastaselt. Noorte puhul oleks oluline rääkida veel näiteks perekondlikest, kultuurilistest, hariduslikest, tervise-, sõltuvus-, vaesus- ja toimetulekuriskidest.
Sotsiaalne analüüs	Riskirühma kuuluvate lastega töötamise esimesi samme, mis sisaldab sihtgrupi määratlemist, vajaduste kaardistamist, erinevate võimalustega arvestamist, planeeritavate tegevuste efektiivsuse ning eesmärgipärasuse analüüsi.
Sotsiaalruum	Inimest igapäevaselt ümbritsev keskkond, sh elukeskkond, elanikkond, sotsiaalasutused, kogukond ja kommunikatsioon.
Sotsiaaltöö	Kompenseeriva funktsiooniga tegevus, mis toetab noorel baasvajaduste täitmist ning toimub noore igas elukeskkonnas.
Sotsiaalvõrgustik	Interneti noorsootöö kontekstis tähendab interneti keskkondasid, kus isikud saavad luua omale virtuaalse identiteedi ning sellena esinedes luua kontakte teiste keskkonnas olevate isikutega. Teisalt kajastab sotsiaalvõrgustik isikute ringi, kes inimese ümber on ning kellega tal on püsivad kontaktid ja vastastikune mõju.
Tänavalaps	Kuni 18-aastane isik, kellel pole oma kodu, vanemaid ega hooldajaid ning ta elab nn tänaval (mahajäänud hoonetes vms).

Tänavanoor	Noor, kelle aeg möödub peamiselt tänavakampades, kelonnõrgadsidemed omavanemate või hooldajatega.
Tänavanoorsootöö	Ühine nimetus tööle noortega tänavatel ja avalikes kohtades, sisaldades kolme meetodilist lähenemist – mobiilne, kutsuv ja kontaktnoorsootöö.
Kontaktnoorsootöö	Otsiv või noorte oma kohtades ehk NOK, noorsootöö (i.k <i>Detached Youth Work</i>)
Tänavatöö	W. Spechti JÄRGI mobiilse noorsootöö üks valdkond, kus tänavatöötajad tegutsevad noorte kogunemiskohtades eesmärgiga luua kontakt, usaldusliksuheningpakkudavõimalusalternatiivseteks tegevusteks ja tegevuskohtadeks.
Tänavatöötaja	Noorte kogunemiskohtades tänaval ja avalikus ruumis noortegruppidele tuge ja alternatiivseid väljundeid ja kohtumispaikasid pakkuv noorsootöötaja.
Võrgustik	Ametialasteisikutekogum, kellel on selgelt teadvustatud ühine eesmärk, kokkulepitud tegevuskava ja -vormid ning inimesed on teadlikud võrgustikku kuulumisest.
Võrgustikutöö	Tegevus ametialasesse võrgustikku kuuluvate ametiisikute või isikut ümbritsevate isikutega.

KASUTATUD LÜHENDID

Eesti ANK – Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus

ESF – Euroopa Sotsiaalfond

ISMO – Rahvusvaheline Mobiilse Noorsootöö Võrgustik (i.k. *International Society for Mobile Youth Work*)

KarS – karistusseadustik

LaKS – lastekaitseadus

MoNo – mobiilne noorsootöö

PKS – perekonnaseadus

SHS – sotsiaalhoolekande seadus

KASUTATUD KIRJANDUS JA LISALUGEMINE

VEEBILEHED

http://en.wikipedia.org/wiki/Youth_work

<http://ismo-online.de/>

<http://lapsnetis.eesti.ee/>

<http://laste.arvutikaitse.ee/est/html/>

www.street-work.net/en

www.targaltinternetis.ee/

www.amor.ee

www.eluliin.ee

www.lapsemure.ee

www.stressivastu.ee

www.womentor.eu

100 words for equality, EC, 1998.

Banning, S. 2006. Kogukonnakeskne noorsoo- ja sotsiaaltöö riskilaste ja noortega. Ettekanded seminaril III. Tallinna Pedagoogiline Seminar. Tallinn.

Brummer, M., Enckell, H. 2007. Laste ja noorte psühhoteraapia. Tallinn, Cum Crano.

Elenurm, T., Kasmel, A., Kidron, A., Rützel, E., Teiverlaur, M., Traat, U. 1997. Stressi teejuht. Kuidas saada lahti liigsest pingest? Eesti Tervisekasvatuse Keskus.

Elliston, Anthony. 2007. Tänavanoorsootöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Ülle Übius, Margit Metsäär.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG.

Mobiilne noorsootöö globaalses kontekstis. Jõudmine ligipääsmatuteni. Sümpoosiumi kogumik. 2010. Toim. Walter Sprech. http://ismo-online.de/logicio/client/ismo/file/buch/ISMO-Mobile_Youth_work_in_the_global_context.pdf).

Erityisnuorisotyön etsivä työ. 2005. Huumereitiltä Hoitoketjuun. www.qpr.com.

Euroopa juhendmaterjalid mentorlusprogrammidele. 2010. *Käsikiri.* Womentori Federatsioon.

Gordon , T. 2003. Tark Lapsevanem. Tallinn: Väike Vanker.

Gordon, T. 2006. Õpetajate kool. Tallinn: Väike Vanker.

Honari, M. 2000. Chancen und Grenzen der Cliquenorientierung in der Offenen und Mobilen Jugendarbeit. Diplomarbeit. *Käsikiri.* Fachhochschule für Sozialwesen Esslingen.

Honari, M. 2006a. Mit bestehenden Cliquen und Gruppen arbeiten: - Analyse, Dynamik, Intervention, Schlüsselkonzept der Mobilen Jugendarbeit. *Meilitsi saadetud materjal (16.02.2006).*

Honari, M. 2006b. Kogukonna keskne noorsoo- ja sotsiaaltöö riskilaste ja -noortega. Ettekanded seminaril II. Tallinna Pedagoogiline Seminar. Tallinn.

Kampermann, K., Wittmann, M. 2006. Das Konzept der Mobilen Jugendarbeit. Eine empirisch orientierte Wirkungsanalyse der Mobilen Jugendarbeit Stuttgart. Diplomarbeit. *Käsikiri.* Universität Tübingen.

Keppler, S. 2004. Introduction of the „Concept of Mobile Youth Work“. *Mobile Youth Work in Africa (p 71-85).* Eds. W. Specht, K. Kampermann. Stuttgart: ISMO.

Korp, Erki, Enn, Ülly, Leppiman, Anu. 1999. Lapsed, kes kõnnivad omapäi... Võimalusi tööks vanemliku hoolitsuseta lastega. Tallinn.

Korp, Erki. 2007. Võrgustikutöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Ülle Übius, Margit Metsäär.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG.

Korp, E., Rääk, R. 2004. Lastekaitsetöö kohalikus omavalitsuses. *Käsiraamat.* Tallinn.

Kreft, D., Mielenz, I. 1996. Wörterbuch Soziale Arbeit. Weinheim und Basel: Beltz Verlag.

Kübler, W. 2007. Kontakti loomine ja kontakti hoidmine mobiilses noorsootöös. *Mobiilse noorsootöö kontseptsioon. Toim. E. Korp, W. Specht.* Tallinn: Print Best Trükikoda.

Kübler, W. 2010. Kontaktaufnahme und Kontaktpflege in der Mobilen Jugendarbeit. *Mobile Jugendarbeit im Globalen Wandel. Reaching the Unreachable (p 23-31).* Ed. W. Specht. Stuttgart.

- Leiter, M. P., Maslach, C. 2007. Läbipõlemine. Kirjastus Äripäev.
- McKay, M., Davis, M., Fanning, P. 2000. Suhtlemisoskused. Tallinn: Väike Vanker.
- Preston-Shoot, M. 2007. Effective Groupwork. New York: Palgrave MacMillan.
- Reuting, M. 2007. Mobiilse noorsootöö töövormide ja tööprintsiipide rakendamine Saksamaal. *Mobiilse noorsootöö kontseptsioon (lk 34-40)*. Toim. E. Korp, W. Specht. Tallinn: Print Best Trükikoda.
- Ritter, H.-P. 2007. *Intervjuu*. Stuttgart. Saksamaa. (6.12.2007).
- Roivanen, I. 2005. Kohalik kogukond kui kogukonna sotsiaaltöö tegevusväli. *Sotsiaaltöö 3*, lk 26-30.
- Schickle, W. 1997. Tõde ja õigus. Ühiskonna erinevate sotsiaalmajanduslike tasandite/ kultuuride hoiakud ja uskumused tänavalaste appi-karjetele vastates. *Lastekaitse Liidu konverents: Meie lapse mured. Lapsed tänaval (lk 12-24)*. Tallinn: Lastekaitse Liit.
- Sermat, V. 1995. Sotsiaalne grupitöö. Grupp abistamisvahendina. *Sotsiaaltöö teooria ja praktika (lk 159-185)*. Toim. R. Kreem. Tartu: ESTO.
- Sotsiaalne võrgustik. [12. november 2009] Vikipeedia. http://et.wikipedia.org/wiki/Sotsiaalne_v%C3%B5rgustik
- Specht, W. 1992. Sozialraum Hoyerswerda. Diakonisches Werk der EKD. Stuttgart.
- Specht, Walther. 2007. Mobiilne noorsootöö Euroopas. *Mobiilse noorsootöö kontseptsioon: Rahvusvahelised ja Eesti kogemused ning võimalused. Artiklite kogumik (lk 26-33.) Toim. Korp, Erki; Specht, Walther*. Tallinn: Tallinna Laste Turvakeskus.
- Spiegelberg, R. 1997. In W. Steffan (Ed.), *Fachlexikon der sozialen Arbeit*. Frankfurt.
- Street-Based Youth Work. Derbyshire County Council Youth Service. <http://www.derbyshire.gov.uk/>.
- Tallinna linnas enim kasutatavad noorsootöölalased mõisted. 2005. Koost. ja toim. Ristikivi, Lianne. Tallinn: MTÜ Noorte AMG.
- Treptow, Rainer. 2010. An International comparison of youth and social work. *Mobile youth work in the global context. Reaching the Unreachable*. Edit. Specht, Walther. http://ismo-online.de/logicio/client/ismo/file/buch/ISMO-Mobile_Youth_work_in_the_global_context.pdf
- Was leistet Mobile Jugendarbeit 2005. 2005. Baden-Württemberg.
- Võrgustikutöö käsiraamat: Lapsed ja noored. 2004. Tallinn: Taani Sotsiaalministeerium ja Harju Maavalitsus.
- YinC, *Youth in Community*. [Märts 2011]. http://youthincommunity.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=32.

VIITED

- 1 Specht, Walther. 2007. Mobiilne noorsootöö Euroopas. *Mobiilse noorsootöö kontseptsioon: Rahvusvahelised ja Eesti kogemused ning võimalused. Artiklite kogumik. Toim. Korp, Erki, Specht, Walther.* Tallinn: Tallinna Laste Turvakeskus, lk 29-32.
- 2 Korp, Erki, Enn, Ülly, Leppiman, Anu. 1999. Lapsed, kes kõnnivad omapäi... Võimalusi tööks vanemliku hoolitsuseta lastega. Tallinn.
- 3 Treptow, Rainer. 2010. An International comparison of youth and social work. *Mobile youth work in the global context. Reaching the Unreachable.* Edit. Specht, Walther. http://ismo-online.de/logicio/client/ismo/file/buch/ISMO-Mobile_Youth_work_in_the_global_context.pdf.
- 4 Elliston, Anthony. 2007. Tänavanoorsootöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Übius, Ü., Metsäär, M.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG, lk 9-10.
- 5 Elliston, Anthony. 2007. Tänavanoorsootöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Übius, Ü., Metsäär, M.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG, lk 9.
- 6 Street-Based Youth Work. Derbyshire County Council Youth Service. [September 2006]. <http://www.derbyshire.gov.uk/>.
- 7 Street-Based Youth Work. Derbyshire County Council Youth Service. [September 2006]. <http://www.derbyshire.gov.uk/>.
- 8 YinC, *Youth in Community.* [Märts 2011]. http://youthincommunity.org/index.php?option=com_content&view=article&id=13&Itemid=32
- 9 Elliston, Anthony. 2007. Tänavanoorsootöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Übius, Ü., Metsäär, M.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG.
- 10 Elliston, Anthony. 2007. Tänavanoorsootöö. *Noorsootöö käsiraamat. Toim. Übius, Ü., Metsäär, M.* Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG, lk 11-13.
- 11 Erytisnuorisotyön etsivä työ. 2005. Huumereitiltä Hoitoketjuun. www.qpr.com
- 12 Street-Based Youth Work. Derbyshire County Council Youth Service. [September 2006]. <http://www.derbyshire.gov.uk/>.
- 13 Street-Based Youth Work. Derbyshire County Council Youth Service. [September 2006]. <http://www.derbyshire.gov.uk/>.
- 14 Specht 2007, lk 28.
- 15 Honari 2000, lk 33.
- 16 Kampermann, Wittmann 2006, lk 25.
- 17 Was leistet Mobile Jugendarbeit 2005, lk 15.
- 18 Ritter 2007.
- 19 Spiegelberg 1997, lk 895.
- 20 Specht 1992, lk 27-28.
- 21 Ritter 2007.
- 22 Roivanen 2005, lk 26.
- 23 Banning 2006.
- 24 Schickle 1997, lk 21.
- 25 Kübler 2007, lk 46; Kübler 2010, lk 24.

- 26 Honari 2006a; Schickle 1997, lk 22; Kübler 2010, lk 24.
- 27 Honari 2006a.
- 28 Honari 2006b.
- 29 Reuting 2007, lk 34.
- 30 Kübler 2007, lk 49.
- 31 Korp, Rääk 2004, lk 23.
- 32 Was leistet Mobile Jugendarbeit 2005, lk 22.
- 33 Specht 2007, lk 29.
- 34 Keppler 2004, lk 77.
- 35 Keppler 2004, lk 77.
- 36 Preston-Shoot 2007, lk 46.
- 37 Reuting 2007, lk 35.
- 38 Honari 2000, lk 36.
- 39 Honari 2006b.
- 40 Sermat 1995, lk 160-161.
- 41 Was leistet Mobile Jugendarbeit 2005, 28; Reuting 2007, lk 38-39.
- 42 Korp, Erki. 2007. Võrgustikutöö. Noorsootöö käsiraamat. Toim. Übius, Ülle, Metsäär, Margit. Tallinn: Tallinna Spordi- ja Noorsooamet ja MTÜ Noorte AMG, lk 40.
- 43 Võrgustikutöö käsiraamat: Lapsed ja noored. 2004. Tallinn: Taani Sotsiaalministeerium ja Harju Maavalitsus, lk 6-9.

NÜÜD KUULA MIND
POOAKE...

VASTUTUS EI OLE KAASA SÜNDINUD OMADUS
SEDA SAAB ÕPPIDA

